

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DELEGATURA W KRAKOWIE

LKR.410.13.1.2024

Pan
Piotr Kempf
Dyrektor
Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych
w Krakowie
al. Juliusza Słowackiego 17a
31-159 Kraków

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/094 Adaptacja gospodarki leśnej Lasów Państwowych do zmian klimatycznych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krakowie, al. Juliusza Słowackiego 17A, 31-159 Kraków (dalej również: <i>RDLPw Krakowie</i> , <i>RDLP</i>)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Piotr Kempf, Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krakowie od 21 lutego 2024 r. (dalej: <i>Dyrektor</i>) W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: – Jan Kosiorowski w okresie od 22 grudnia 2015 r. do 4 sierpnia 2021 r.; – Paweł Szczygieł w okresie od 4 sierpnia do 30 stycznia 2024 r.; – Michał Goś w okresie od 2 do 20 lutego 2024 r. (pełniący obowiązki Dyrektor). (akta kontroli str. 2122)
Zakres przedmiotowy kontroli	Działania inicjujące, koordynujące oraz nadzorcze zmierzające do adaptacji gospodarki leśnej do zmian klimatycznych
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2024 do dnia zakończenia kontroli (10 października 2024 r.), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, mogących mieć wpływ na ocenę realizacji kontrolowanej działalności
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Krakowie
Kontroler	Piotr Smyrak, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKR/88/2024 z 18 czerwca 2024 r. (akta kontroli str. 1-2)

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623 (dalej: *ustawa o NIK*).

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie realizację przez Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych w Krakowie działań zmierzających do adaptacji gospodarki leśnej do zmian klimatycznych w latach 2019-2024 (do 10 października).

Uzasadnienie oceny ogólnej

RDLP w Krakowie terminowo zlecał i rzetelnie nadzorował opracowanie planów urządzenia lasu (dalej również: *PUL*) dla nadleśnictw. Stwarzało to warunki do prowadzenia przez nadzorowane jednostki trwale zrównoważonej gospodarki leśnej w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 1a ustawy o lasach³. Tak rozumiana gospodarka leśna to działalność zmierzająca do ukształtowania struktury lasów i ich wykorzystania w sposób zapewniający trwałe zachowanie ich bogactwa biologicznego, wysokiej produktywności oraz potencjału regeneracyjnego, żywotności i zdolności do wypełniania, teraz i w przyszłości, wszystkich ważnych ochronnych, gospodarczych i socjalnych funkcji, bez szkody dla innych ekosystemów.

NIK zwraca uwagę, że pomimo podejmowanych przez RDLP działań, okresowo dziewięć nadleśnictw prowadziło działalność w oparciu o projekty PUL, a tymczasem art. 7 ust. 1 ustawy o lasach stanowi, że trwale zrównoważoną gospodarkę leśną prowadzi się według planu urządzenia lasu.

Wszystkie PUL opracowane od 2019 r. przewidywały szereg działań z zakresu hodowli i ochrony lasu, ochrony różnorodności biologicznej, urządzenia lasu, retencji wodnej – zwiększających szansę na skuteczną adaptację lasów do postępujących zmian klimatycznych. W ocenie NIK na podkreślenie zasługiwały w szczególności dwa plany: dla nadleśnictw Gromnik i Krzeszowice, w których tym zagadnieniom poświęcono odrębne rozdziały, zawierające m.in. katalogi zaplanowanych działań, zmierzających do ograniczenia przyczyn i skutków zmian klimatu.

Pozytywnie należy ocenić zapewnienie udziału społeczeństwa oraz właściwych organów w procesie opracowywania projektów planów urządzenia lasu, w tym rzetelne odnoszenie się do zgłaszanych w tym procesie uwag i opinii.

Analiza realizacji PUL w zakresie wielkości pozyskania drewna (grubizny), zarówno tych, których ważność upłynęła w okresie objętym kontrolą, jak i tych, które wciąż obowiązywały, wykazała prawidłowy przebieg procesu uzgadniania planów gospodarczych nadleśnictw.

RDLP w Krakowie podejmowała działania związane z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się w środowisku inwazyjnych gatunków obcych (IGO). Skala tych działań nie była znacząca, co również ma związek z faktem, że wójtowie, burmistrzowie albo prezydenci miast nie przekazywali do RDLP informacji, o których mowa w art. 16 ust. 7 ustawy o gatunkach obcych⁴, tj. o stwierdzeniu obecności w środowisku inwazyjnych gatunków obcych oraz o konieczności przeprowadzenia wobec nich działań zaradczych.

Za prawidłowe uznano działania RDLP w Krakowie dotyczące stosowania przez nadzorowane nadleśnictwa przepisów rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej⁵, szczególnie w kontekście wydania przez Dyrektora zarządzenia w sprawie szczegółowych wytycznych dotyczących postępowania z drzewami

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2024 r. poz. 530, ze zm.).

⁴ Ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1589, ze zm.).

⁵ Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 27 marca 2023 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. poz. 672).

biocenotycznymi, stanowiskami lęgowymi ptaków oraz stanowiskami, na których występują gatunki chronione, oraz egzekwowanie jego postanowień w odniesieniu do wymaganych szkoleń.

Na pozytywną ocenę zasługuje sprawowanie nadzoru nad nadleśnictwami zgrupowanymi w RDLP, czego wyrazem były m.in. przeprowadzane kontrole, także w zakresie pozostającym w związku z przedmiotem kontroli NIK.

NIK nie wnosi też uwag do sposobu rozpatrywania skarg przez RDLP. Analiza próby wybranych postępowań potwierdziła ich rzetelne przeprowadzanie.

Zrealizowany został obowiązek opublikowania wykazów danych o dokumentach zawierających informacje o środowisku i jego ochronie, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 22 września 2010 r.⁶, a także w zarządzeniu nr 45 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z 25 czerwca 2021 r.⁷

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Opis stanu
faktycznego

1. Przygotowanie organizacyjne

1a. RDLP w Krakowie jest jedną spośród 17 jednostek organizacyjnych średniego szczebla zarządzania w Lasach Państwowych. Działa ona na podstawie ustawy o lasach, a także: statutu PGL Lasy Państwowe⁸, rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej⁹ oraz na podstawie regulaminu organizacyjnego¹⁰.

RDLP nadzorowała działalność 16 nadleśnictw: Brzesko, Dąbrowa Tarnowska, Dębica, Gorlice, Gromnik, Krościenko, Krzeszowice, Limanowa, Łosie, Miechów, Myślenice, Nawojowa, Niepołomice, Nowy Targ, Piwniczna i Stary Sącz.

Według stanu na 30 czerwca 2024 r. łączna powierzchnia nadzorowanych nadleśnictw wynosiła 173 007,6 ha¹¹, z tego powierzchnia leśna – 170 928,6 ha i powierzchnia nieleśna – 2 079,0 ha i była zlokalizowana na terenie trzech województw: małopolskiego (91,6%), podkarpackiego (8,3%) i śląskiego (0,01%). W całkowitej powierzchni siedlisk leśnych na terenie RDLP w Krakowie dominowały lasy – 70,2%. Powierzchnia lasów mieszanych stanowiła – 15,8%, borów mieszanych – 12,9%, olsów – 0,6% i borów – 0,5% tej powierzchni. Większość siedlisk z terenu RDLP w Krakowie stanowiły siedliska górskie i wyżynne, odpowiednio 53,4% i 25,1% całkowitej powierzchni, a udział siedlisk nizinnych wynosił 21,5%. W strukturze gatunkowej lasów przeważały drzewostany iglaste – 60,1% (sosny, modrzew – 29,3%, jodła, dagleżja – 26,2%, świerk – 4,6%), a pozostałe 39,9% to drzewostany liściaste (buk, klony – 29,0%, dęby, jesion, wiązy – 7,4%, pozostałe – 3,5%).

⁶ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 września 2010 r. w sprawie wzoru oraz zawartości i układu publicznie dostępnego wykazu danych o dokumentach zawierających informacje o środowisku i jego ochronie (Dz. U. Nr 186, poz. 1249).

⁷ Zarządzenie nr 45 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 25 czerwca 2021 r. w sprawie zasad udostępniania informacji przez jednostki organizacyjne Lasów Państwowych.

⁸ Nadany zarządzeniem Nr 50 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 18 maja 1994 r.

⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 grudnia 1994 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe (Dz. U. Nr 134, poz. 692).

¹⁰ Zarządzenie nr 2 Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krakowie z dnia 15 stycznia 2024 r. w sprawie ustalenia Regulaminu Organizacyjnego dla Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krakowie, które weszło w życie z dniem podpisania. W okresie objętym kontrolą obowiązywały również regulaminy organizacyjne ustalone zarządzeniami Dyrektora RDLP w Krakowie: nr 22 z 9 listopada 2018 r. (obowiązujący od 15 października 2018 r.), nr 9 z 12 kwietnia 2019 r. (od 1 kwietnia 2019 r.), nr 20 z 30 sierpnia 2019 r. (od 1 września 2019 r.), nr 13 z 31 maja 2021 r. (od 1 czerwca 2021 r.), nr 28 z 29 listopada 2021 r. (od 1 grudnia 2021 r.), nr 28 z 29 lipca 2022 r. (od 1 sierpnia 2022 r.), nr 41 z 1 grudnia 2022 r. (od 1 grudnia 2022 r.) i nr 10 z 28 lutego 2023 r. (od 1 marca 2023 r.).

¹¹ Ponadto 497,0 ha gruntów we współwłasności.

Rozkład drzewostanów według klas wieku¹² kształtował się następująco: grunty niezalesione – 0,5%, klasa I – 3,8%, klasa II – 8,2%, klasa III – 12,6%, klasa IV – 22,1%, klasa V – 16,4%, klasa VI – 6,6%, klasa VII i starsze – 2,7%, drzewostany w klasie odnowienia (KO)¹³, klasie do odnowienia (KDO)¹⁴ i o budowie przerębowej (BP)¹⁵ – 27,1%. Średnia wieku drzew wynosiła 75 lat¹⁶.

Powierzchnia lasów ochronnych wynosiła 151 417,0 ha, co stanowiło 87,5% powierzchni nadzorowanych nadleśnictw, a powierzchnia lasów objętych ochroną przyrody – 143 734,0 ha (83,1%) (67 rezerwatów przyrody, 11 parków krajobrazowych, 10 obszarów chronionego krajobrazu, 60 obszarów Natura 2000, pięć stanowisk dokumentacyjnych, 17 użytków ekologicznych, dwa zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz 183 pomniki przyrody).

(akta kontroli str. 18-19, 1888-1906, 2023-2064)

1b. Według stanu na 30 czerwca 2024 r. w biurze RDLP w Krakowie zatrudnionych było 59 pracowników. Analiza przeprowadzona w odniesieniu do 23 z nich¹⁷ wykazała, że wykształcenie wyższe miały 22 osoby, z tego wyższe leśne – 18 (jedna ze stopniem doktora habilitowanego). Ponadto jeden pracownik miał wykształcenie wyższe w zakresie nauk przyrodniczych (ze stopniem doktora), trzech – wykształcenie wyższe nieleśne oraz jeden – wykształcenie średnie (technik budownictwa).

Wymienieni pracownicy w okresie objętym kontrolą odbyli łącznie 103 szkolenia merytoryczne¹⁸, w tym pracownicy Wydziału Ochrony Lasu odbyli m.in. szkolenia w zakresie:

- wdrożenia znowelizowanej Instrukcji Ochrony Lasu;
- identyfikacji chronionych gatunków mszaków i porostów, problemów związanych z inwazyjnymi gatunkami obcymi, ochrony siedlisk hydrogenicznych;
- stanu zdrowotnego produkcji szkółkarskiej i ochrony lasu;
- ochrony siedlisk kserotermicznych w obszarach Natura 2000;
- zagrożeń ekosystemów leśnych – kłęski i przeciwdziałania.

¹² Klasa I – 1-20 lat, klasa II – 21-40 lat, klasa III – 41-60 lat, klasa IV – 61-80 lat, klasa V – 81-100 lat, klasa VII – 101-120 lat, klasa VIII – 121-140 lat itd.

¹³ Klasa odnowienia – drzewostany, które osiągnęły wiek dojrzałości do odnowienia, i w których rozpoczęto proces odnowienia rębiami złożonymi, a jednocześnie występuje w nich młode pokolenie o pożądanym składzie gatunkowym i dobrej jakości, pokryciu nie mniejszym niż 50%, a w drzewostanach użytkowanych rębnią częściową gniazdową lub rębiami gniazdowymi oraz stopniowymi – o pokryciu nie mniejszym niż 30% powierzchni. Do drzewostanów w klasie odnowienia mogą być zaliczone również drzewostany młodsze, zakwalifikowane do przebudowy z zastosowaniem rębni złożonych, w których młode pokolenie spełnia wyżej wymienione kryteria (<https://www.encyklopedialesna.pl/hasla/?t2f=klasa+odnowienia&w2f=hasla> – dostęp 4 października 2024 r.).

¹⁴ Drzewostan w klasie do odnowienia – drzewostan, w którym rozpoczęto proces odnowienia z zastosowaniem rębni złożonych (w zasadzie w ubiegłym okresie gospodarczym), lecz nie spełniający kryteriów klasy odnowienia, tzn. wymagający uprzedniego odnowienia jako bezwzględnego warunku kontynuacji cięć rębiami złożonymi. Dalsza kontynuacja cięć rębnych jest w nich możliwa po uprzednim wprowadzeniu (uzupełnieniu) młodego pokolenia pod okapem drzewostanu. Okres uprzątnięcia w drzewostanach w klasie do odnowienia jest zbliżony do przyjętego okresu odnowienia. Przy opisywaniu drzewostanów w klasie do odnowienia, podobnie jak w klasie odnowienia, ujmuje się najpierw starodrzew, a następnie istniejące młode pokolenie (<https://www.encyklopedialesna.pl/hasla/?t2f=klasa+do+odnowienia&w2f=hasla> – dostęp 4 października 2024 r.).

¹⁵ Drzewostan o budowie przerębowej – drzewostan, w którego budowie biorą udział grupy i kępy drzew o różnym wieku i wysokości, przenikające się nawzajem na całej powierzchni, co daje łącznie zwarcie pionowe, a nie układ piętrowy o zwarczu poziomym. Dla optymalnej budowy przerębowej charakterystyczne jest wypełnianie przestrzeni masą asymilacyjną. Optymalną budowę przerębową cechuje również duże zróżnicowanie grubości drzew, już na małej powierzchni drzewostanu. Dla drzewostanów tych określa się jeden skład gatunkowy, kolejno według wagi wyróżnionych w składzie grup wiekowych, a w ramach tych grup w kolejności według występujących gatunków drzew (<https://www.encyklopedialesna.pl/hasla/?t2f=drzewostan+o+budowie+przer%C4%99bowej&w2f=hasla> – dostęp 4 października 2024 r.).

¹⁶ Wyliczona dla powierzchni leśnej ogółem, tj. zalesionej i niezalesionej. Uwzględniając tylko powierzchnię leśną zalesioną, średnia ta wynosiła 81 lat.

¹⁷ Pominęto pracowników wydziałów RDLP w Krakowie, których zakres czynności był – co do zasady – merytorycznie niezwiązany z gospodarką leśną: Wydziału Organizacji i Kadr, Zespołu Obsługi, Wydziału Księgowości, Wydziału Informatyki, Zespołu Analiz i Planowania oraz Wydziału Administracji.

¹⁸ Bez szkoleń wykraczających poza przedmiot kontroli, np. antymobbingowe, z prawa pracy, z poprawności językowej itp.

Spośród ww. 23 pracowników szkolenia z ochrony przeciwpożarowej lasów odbyło czterech pracowników.

(akta kontroli str. 22-29)

1c. Dyrektor przedstawił m.in. następujące działania podejmowane w celu adaptacji gospodarki leśnej do zmian klimatycznych:

- 1) w zakresie hodowli lasu:
 - a) zachowywanie zmienności genetycznej populacji drzew, decydującej o ich odporności na różne czynniki stresowe (utrzymywanie bazy leśnego materiału rozmnożeniowego, w tym gatunków lepiej adaptujących się do zmian klimatycznych, promowanie odnowień naturalnych, wydłużanie okresów odnowienia i zwiększanie liczby wykorzystywanych lat nasiennych sprzyjających przekazywaniu pełnej puli genowej, testowanie potomstwa drzew matecznych i wyłączonych drzewostanów nasiennych);
 - b) zmniejszenie i rozproszenie ryzyka hodowlanego (dopasowanie składów gatunkowych do warunków siedliskowych, stosowanie metod zagospodarowania, możliwie najlepiej dopasowanych do wymagań ekologicznych drzew – ograniczanie stresu środowiskowego, kształtowanie lasów wielogatunkowych i różnowiekowych w ramach możliwości stwarzanych przez warunki siedliskowe – złożone rębnie, wydłużanie okresów odnowienia, wprowadzanie dolnego piętra, trzebieże strukturalne i różnicujące, zmniejszanie stresu klimatycznego poprzez redukcję zagęszczenia drzewostanów, wykorzystywanie naturalnych procesów ekologicznych, w tym odnowienia samosiewnego i sukcesji naturalnej, redukcja liczebności zwierzyny);
 - c) przebudowa i przemiana drzewostanów (monokultury i drzewostany na gruntach porolnych);
 - d) zwiększanie lesistości (zalesienia gruntów porolnych, nieużytków);
- 2) w zakresie ochrony lasu:
 - a) monitorowanie, ocena zagrożenia, zapobieganie rozprzestrzenianiu się i zwalczanie patogenów grzybowych i owadzich;
 - b) ochrona przed zwierzyną;
 - c) działania przeciwpożarowe, w tym utrzymywanie systemu ochrony przeciwpożarowej lasów, prognozowanie i monitorowanie zagrożenia pożarowego;
- 3) w zakresie ochrony różnorodności biologicznej:
 - a) pozostawianie drzew biocenotycznych w postaci grup, kęp i pojedynczych drzew;
 - b) utrzymywanie sieci drzewostanów lub kęp starodrzewu w V i starszych klasach wieku;
 - c) ograniczanie pozyskania drewna na siedliskach bagiennych i łęgowych
- 4) w zakresie urządzania lasu:
 - a) ustalanie celów hodowlanych gospodarki leśnej w zmieniających się warunkach klimatycznych oraz dobór właściwych sposobów zagospodarowania lasu;
 - b) regulacja użytkowania rębego w kierunku zachowania racjonalnych relacji pozyskania drewna w stosunku do wielkości przyrostu miąższości i kształtowania zasobów drzewnych;
 - c) dostosowywanie przeciętnych wieków rębności głównych gatunków drzew do struktury wiekowej, warunków siedliskowych i stabilności drzewostanów;

- d) przygotowywanie rekomendacji dotyczących potrzeby aneksowania planu urządzenia lasu;
 - e) ocena osiągania celów ujmowanych w PUL w trakcie ich realizacji;
- 5) w zakresie retencji wodnej:
- a) budowa, przebudowa, i remonty infrastruktury wodno-melioracyjnej oraz przeciwerozynnej;
 - b) budowa obiektów infrastruktury wodnej punktowej (zbiorników wodnych);
 - c) utrzymywanie tam bobrowych.

Dyrektor poinformował, że katalog działań PGL LP w przedmiotowym zakresie zawiera załącznik nr 1 do zarządzenia Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 12 grudnia 2023 r. w sprawie wprowadzenia „Kompleksowego programu przeciwdziałania procesom zamierania lasów w Polsce oraz działań mitygacyjnych w perspektywie do 2030 roku” w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe. Dodał, że zapisy tego programu zostały uwzględnione przy nowelizacji Zasad Hodowli Lasu, Instrukcji Ochrony Lasu i Instrukcji Urządzania Lasu z roku 2023.

Dyrektor RDLP w Krakowie wskazał również na realizowane działania projektowe, w tym w ramach projektów:

- 1) „Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach nizinnych”¹⁹ (MRN2).

Głównym założeniem projektu było zabezpieczenie lasów przed zagrożeniami wynikającymi ze zmian klimatu, a w jego ramach realizowano przedsięwzięcia w obrębie cieków, rowów melioracyjnych, zbiorników wodnych (w tym w ich historycznej lokalizacji), obszarów mokradłowych, a także przeciwdziałające nadmiernej erozji wodnej, np. poprzez zabezpieczanie brzegów i stoków.

Z terenu RDLP w Krakowie w projekcie uczestniczyły dwa nadleśnictwa (Miechów, Niepołomice), które zrealizowały 10 obiektów (suche zbiorniki, przepusty).

- 2) „Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich”²⁰ (MRG2)

Założeniem projektu była realizacja działań retencyjnych, polegających m.in. na budowie małych zbiorników oraz innych obiektów służących podpiętrzaniu oraz spowalnianiu odpływu wody, co miało wpływ nie tylko na lokalne ograniczenie zagrożenia powodziowego, ale także na minimalizowanie powodowanych erozją i suszą. Jest to szczególnie istotne w górach, gdzie specyficzne uwarunkowania środowiskowe oraz zmiany klimatyczne sprzyjają gwałtownym opadom deszczu, a w konsekwencji – nagłym wezbraniom rzek i strumieni.

Na terenie RDLP w Krakowie w projekcie uczestniczyło 12 nadleśnictw²¹, które łącznie zrealizowały 263 obiekty i zadania, polegające m.in. na budowie/przebudowie zbiorników, przebudowie mostów i przepustów,

¹⁹ Projekt realizowany w ramach II osi priorytetowej Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – działanie 2.1 Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska.

²⁰ Projekt realizowany w ramach II osi priorytetowej Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – działanie 2.1 Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska.

²¹ Brzesko, Dębica, Gorlice, Gromnik, Krościenko, Limanowa, Łosie, Myślenice, Nawojowa, Nowy Targ, Piwniczna, Stary Sącz.

wykonaniu zabezpieczenia brzegów (narzuty kamienne, kaszyce), wykonaniu dyłowanek, a także przejścia dla płazów.

- 3) „Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – zapobieganie, przeciwdziałanie oraz ograniczanie skutków zagrożeń związanych z pożarami lasów”²²

Działania były skoncentrowane na dążeniu do ograniczenia występowania pożarów w lasach, a także do sprawnego i szybkiego lokalizowania źródła zagrożenia, poprzez skrócenie czasu potrzebnego na wykrycie pożaru (w nadleśnictwach zakwalifikowanych do najwyższej kategorii zagrożenia pożarowego), ograniczenie liczby pożarów oraz ich powierzchni, a w rezultacie – zminimalizowanie strat dla środowiska.

Na terenie RDLP w Krakowie w projekcie uczestniczyły dwa nadleśnictwa (Dębica, Niepołomice), które zakupiły po jednym samochodzie patrolowo-gaśniczym. Dodatkowo na terenie Nadleśnictwa Dębica utworzono dwie nowe dostrzegalnie pożarowe, wyposażone w sprzęt do lokalizacji pożarów.

- 4) „Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe”²³

Celem projektu była poprawa stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, występujących na obszarach Natura 2000, leżących na gruntach zarządzanych przez Lasy Państwowe. Zakres projektu objął wykonywanie działań – najlepszych praktyk w ochronie gatunków i siedlisk, zgodnie z zapisami planów zadań ochronnych, planów ochrony oraz planów urządzenia lasów, sporządzonych dla obszarów Natura 2000.

Na terenie RDLP w Krakowie w projekcie uczestniczyło siedem nadleśnictw²⁴, które podejmowały działania w celu zabezpieczenia cennych siedlisk i ich bioróżnorodności (wypas kóz i owiec, kanalizacja ruchu turystycznego, instalacja krat na wlotach do jaskiń zasiedlonych przez nietoperze, sprzątanie jaskiń), poprawy warunków bytowania głuszca (przerzedzanie podszytu, odstrzał drapieżników – głównie lisa), poprawy warunków uwodnienia torfowiska.

- 5) „Leśne Gospodarstwa Węglowe”

Celem projektu było zwiększenie pochłaniania dwutlenku węgla (CO₂) przez ekosystemy leśne, a także opracowanie nowoczesnych modeli bilansu węgla dla różnych scenariuszy pielęgnowania i hodowli lasu.

Na terenie RDLP w Krakowie projekt realizowało Nadleśnictwo Gorlice, w którym wytypowano 44 drzewostany o łącznej powierzchni 621,89 ha, w których zaplanowano realizację zadań mających na celu zwiększenie pochłaniania i akumulacji CO₂. Głównym działaniem „prowęglowym” na terenie nadleśnictwa było wprowadzenie dodatkowych podsadzeń w drzewostanach sosnowych, modrzewiowych i świerkowych, czyli zwiększenie pochłaniania CO₂ poprzez maksymalne wypełnienie przestrzeni biomasą drzew. Ze względu na warunki siedliskowe podsadzenia realizowane były dwoma właściwymi dla Karpat gatunkami lasotwórczymi: jodłą i bukiem, a w miejscach najżyźniejszych – jaworem. Łączny rozmiar podsadzeń, które zostały zrealizowane w ramach projektu, to 86,35 ha w 43 drzewostanach, z tego 60,75 ha podsadzeń zostało wykonane w latach

²² Projekt realizowany w ramach II osi priorytetowej Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – działanie 2.1 Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska.

²³ Projekt realizowany w ramach II osi priorytetowej Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – działanie 2.4 Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna.

²⁴ Krościenko, Krzeszowice, Limanowa, Miechów, Myślenice, Nowy Targ, Piwniczna.

2019-2020. Jako działanie dodatkowe zrealizowane zostało również zalesienie, mające największy efekt wiązania i akumulacji węgla. Wykonano 4 ha zalesień, z tego w 2019 – 2 ha.

- 6) „Termomodernizacja budynków PGL LP (łącznie z zastosowaniem OZE w budynkach) – realizacja w latach 2017-2021

Celem głównym projektu było przeciwdziałanie zmianom klimatu poprzez redukcję krajowych emisji gazów cieplarnianych do atmosfery. Na terenie RDLP w Krakowie dokonano termomodernizacji trzech obiektów, przy czym modernizacja jednego zakończyła się w roku 2019, tj. siedziby Nadleśnictwa Piwniczna, a osiągnięta oszczędność w zużyciu energii wyniosła 37,8 GJ/rok.

Ponadto w 2024 r. Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych²⁵ złożyło wnioski o dofinansowanie projektów (kontynuacja wcześniej realizowanych) w zakresie:

- małej retencji oraz przeciwdziałania erozji wodnej – na terenach nizinnych (MRN3) oraz na terenach górskich (MRG3); do udziału w projekcie MRN3 zgłosiły się cztery nadleśnictwa²⁶ (43 obiekty/zadania), a w projekcie MRG3 – 12 nadleśnictw²⁷ (220 obiektów/zadań), tj. łącznie wszystkie nadleśnictwa nadzorowane przez RDLP w Krakowie;
- zapobiegania, przeciwdziałania oraz ograniczania skutków zagrożeń związanych z pożarami lasów (Ppoż2); do udziału w projekcie zostały zakwalifikowane dwa nadleśnictwa – Dębica i Niepołomice (dwa obiekty dla celów ochrony przed pożarami, cztery urządzenia wspierające system ochrony przed pożarami lasów, 15 punktów czerpania wody – wybudowanie, przebudowanie lub wyremontowanie);
- ochrony gatunków i siedlisk na terenach cennych przyrodniczo; do udziału w projekcie zostało zakwalifikowanych dziesięć nadleśnictw²⁸.

(akta kontroli str. 851-853)

2. Realizacja zadań związanych z opracowaniem projektów planu urządzenia lasu

2a. W okresie objętym kontrolą Dyrektor RDLP w Krakowie zlecił opracowanie pięciu planów urządzenia lasu, które obowiązywały w okresie objętym kontrolą²⁹. Zlecenie to następowało w okresie od 15,5 miesiąca (466 dni)³⁰ do 17,8 miesiąca (534 dni)³¹ przed upływem okresu obowiązywania dotychczasowego planu urządzenia lasu, co było zgodne z wymogiem § 2 ust. 2 rozporządzenia w sprawie sporządzania planu urządzenia lasu³², stosownie do którego zlecenie to winno nastąpić nie później, niż 15 miesięcy przed upływem okresu obowiązywania dotychczasowego planu urządzenia lasu.

(akta kontroli str. 20, 1884)

²⁵ Zakład Lasów Państwowych o zasięgu krajowym, powołany przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych w celu inicjowania, koordynacji i zarządzania projektami dofinansowanymi ze środków unijnych i funduszu leśnego w jednostkach PGL LP.

²⁶ Dąbrowa Tarnowska, Dębica, Miechów i Niepołomice.

²⁷ Brzesko, Gorlice, Gromnik, Krościenko, Krzeszowice. Limanowa, Łosie, Myślenice, Nawojowa, Nowy Targ, Piwniczna i Stary Sącz.

²⁸ Krościenko, Krzeszowice, Limanowa, Miechów, Myślenice, Nawojowa, Niepołomice, Nowy Targ, Piwniczna i Stary Sącz.

²⁹ Dla nadleśnictw: Brzesko, Gromnik, Krzeszowice, Miechów i Niepołomice.

³⁰ PUL dla Nadleśnictwa Brzesko.

³¹ PUL dla Nadleśnictwa Gromnik.

³² Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2012 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu sporządzania planu urządzenia lasu, uproszczonego planu urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu (Dz. U. poz. 1302).

Analiza terminowości odbioru dwóch projektów PUL³³ – dla nadleśnictw Nawojowa i Niepołomice – potwierdziła, że wykonawcy zgłosili prace do odbioru w terminach ustalonych w umowach, przy czym termin umowny zakończenia całości prac i zgłoszenia do odbioru dla projektu PUL dla Nadleśnictwa Niepołomice został zmieniony aneksem – z 15 czerwca 2022 r. na 12 sierpnia 2022 r. Zmiana była konsekwencją pisma Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie, zawiadamiającego, że wniosek o zaopiniowanie projektu planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Niepołomice wraz z prognozą oddziaływania na środowisko nie może być załatwiony w terminie z powodu skomplikowanego charakteru sprawy.

W protokołach końcowej kontroli i odbioru robót urządzeniowych obydwu projektów PUL³⁴ odnotowano m.in., że:

- prace wykonano zgodnie z ustaleniami KZP i NTG, obowiązującymi instrukcjami, zasadami i przepisami prawnymi;
- przekazane materiały zostały sprawdzone pod względem ilościowym i zgodności z wykazem zawartym w SIWZ;
- w przekazanych materiałach nie stwierdzono usterek;
- zakres prac wykonano zgodnie z umową.

(akta kontroli str. 1639-1641, 1817-1818, 1846-1848, 1852-1853)

Po końcowej kontroli i końcowym odbiorze robót urządzeniowych, które nastąpiły: 1 lipca 2020 r. (Nawojowa) i 30 sierpnia 2022 r. (Niepołomice), kolejno:

- RDLP w Krakowie skierowała wnioski do Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych o zatwierdzenie projektów PUL – 15 października 2020 r. (Nawojowa) oraz 10 listopada 2022 r. (Niepołomice);
- Dyrektor Generalny Lasów Państwowych przekazał wnioski do Ministra Klimatu i Środowiska – 26 listopada 2020 r. (Nawojowa) i 24 listopada 2022 r. (Niepołomice);
- Minister Klimatu i Środowiska zatwierdził plany urządzenia lasu – 16 marca 2021 r. (Nawojowa) i 6 grudnia 2022 r. (Niepołomice).

(akta kontroli str. 20, 1673-1676, 1854-1856, 1875-1877)

2b. Stosownie do przepisu § 2 ust. 1 rozporządzenia w sprawie szczegółowych warunków i trybu sporządzania planu urządzenia lasu, sporządzenie planu urządzenia lasu w przypadku lasów będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe zleca dyrektor regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych.

W okresie objętym kontrolą Dyrektor RDLP zlecił opracowanie dziesięciu planów urządzenia lasu oraz jednego aneksu do planu urządzenia lasu. Łączny koszt opracowania tych dokumentów wyniósł 13 488 120 zł, przy czym koszt jednostkowy opracowania PUL mieścił się w przedziale 918 000 zł – 2 462 400 zł.

(akta kontroli str. 851-853)

Analiza dwóch projektów PUL³⁵ – dla nadleśnictw Nawojowa i Niepołomice – potwierdziła, że przy ich sporządzaniu były uwzględnione – w zakresie, w jakim dotyczyły obszaru objętego planem – elementy wymienione w § 1 rozporządzenia w sprawie szczegółowych warunków i trybu sporządzania planu urządzenia lasu. Nadzór nad właściwą realizacją zadań z zakresu opracowania planów odbywał się w szczególności poprzez cykliczne kontrole i odbiory poszczególnych etapów prac urządzeniowych.

(akta kontroli str. 1611-1878, 2008-2022)

³³ Dobór celowy wg osądu kontrolera.

³⁴ PUL dla Nadleśnictwa Nawojowa – protokół z 1 lipca 2020 r., PUL dla Nadleśnictwa Niepołomice – protokół z 30 sierpnia 2022 r.

³⁵ Dobór celowy wg osądu kontrolera.

2c. We wszystkich latach objętych kontrolą wystąpiły sytuacje prowadzenia gospodarki leśnej (pozyskiwania drewna) bez zatwierdzonego planu urządzenia lasu:

- w 2019 roku – w dwóch nadleśnictwach przez cały rok (Łosie, Piwniczna), w wyniku czego pozyskano 149 078 m³ drewna;
- w 2020 roku – w dwóch nadleśnictwach przez cały rok (Nawojowa, Nowy Targ), w jednym do 12 maja 2020 r. (Łosie) i w jednym do 26 sierpnia 2020 r. (Piwniczna) – pozyskano 159 979 m³ drewna;
- w 2021 roku – w jednym nadleśnictwie do 29 czerwca 2021 r. (Nowy Targ) – pozyskano 30 546 m³ drewna;
- w 2022 r. – w jednym nadleśnictwie przez cały rok (Krzeszowice), w jednym do 5 grudnia 2022 r. (Niepołomice) – pozyskano 96 004 m³ drewna;
- w 2023 r. – w jednym nadleśnictwie do 15 lutego 2023 r. (Krzeszowice), w jednym do 17 sierpnia 2023 r. (Gromnik) i w jednym do 20 sierpnia 2023 r. (Miechów) – pozyskano 69 990 m³ drewna;
- w I półroczu 2024 r – w jednym nadleśnictwie przez całe półrocze³⁶ (Brzesko) – pozyskano 21 119 m³ drewna.

łącznie w okresie 2019-2024 (I półrocze) nadleśnictwa RDLP w Krakowie pozyskały 526 716 m³ drewna bez zatwierdzonych planów urządzenia lasu.

(akta kontroli str. 18-20)

Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej RDLP w Krakowie stwierdził m.in.:

Jednym z problematycznych aspektów urządzania lasu jest kwestia skomplikowanej i czasochłonnej procedury sporządzania Planów Urządzania Lasu (PUL), skutkująca zatwierdzaniem opracowanych PUL w trakcie ich obowiązywania. Spowodowane jest to przede wszystkim bardzo rozległym charakterem koniecznych do wykonania zadań. Wykonanie prac przygotowawczych, lustracja kilkunastu tysięcy hektarów kompleksów leśnych, prace kameralne i analityczne, określenie działań na terenach chronionych, zaprojektowanie wskazań gospodarczych, duża ilość koniecznych do wykonania uzgodnień, opinii, kontroli, konsultacji (społecznych i międzyinstytucjonalnych) oraz narad, a także obowiązkowe (ustawowe) dokonanie analizy gospodarki za ubiegłe dziesięciolecie – bezpośrednio wpływa na czas sporządzenia projektu PUL, który może zająć nawet 3 lata. Z kolei wcześniejsze rozpoczęcie prac urządzeniowych nie rozwiąże problemu, gdyż ze względu na potrzebę dokładnego opisu trendów leśnych (tj. żywych i zmiennych składników przyrody), jednocześnie realizacja obowiązującego planu, reagowanie na zjawiska klęskowe itp., może spowodować, że ostateczna charakterystyka lasów i niezbędnych do wykonania zadań stanie się nieaktualna.

Z uwagi na powyższe obecnie (w praktyce) nie ma możliwości przeprowadzenia procesu przygotowania projektu PUL wraz z jego zatwierdzeniem przez ministra przed wyekspirowaniem dotychczasowego PUL. Zasadnym wydawałoby się „przywrócenie” zapisu art. 79 ust. 3 ustawy o lasach lub dookreślenie czasowej możliwości prowadzenia gospodarki leśnej wg zapisów projektu nowego PUL.

(akta kontroli str. 1888-1906)

3. Udział społeczeństwa w procesie opracowania projektu planu urządzenia lasu

W okresie objętym kontrolą zostało zatwierdzonych osiem planów urządzenia lasu³⁷ – dla nadleśnictw Gromnik, Krzeszowice, Łosie, Miechów, Nawojowa, Niepołomice, Nowy Targ, Piwniczna.

³⁶ PUL dla Nadleśnictwa Brzesko na lata 2024-2033 ostatecznie został zatwierdzony 27 września 2024 r.

³⁷ Nie uwzględniono PUL dla Nadleśnictwa Gorlice na lata 2024-2033, zatwierdzonego przez Ministra Klimatu i Środowiska 27 września 2024 r.

W postępowaniach w sprawie sporządzenia projektu ww. planów zapewniono możliwość udziału społeczeństwa – stosownie do wymogów § 125 pkt 8 *Instrukcji sporządzania projektu planu urządzenia lasu dla nadleśnictwa*, stanowiącej część 1 *Instrukcji zarządzania lasu*³⁸. Zrealizowano to poprzez:

- ogłoszenie w BIP RDLP w Krakowie oraz prasie lokalnej – w wymaganym terminie, tj. nie krótszym niż miesiąc od daty posiedzenia Komisji Założeń Planu (KZP) – informacji o przystąpieniu do sporządzenia projektu planu urządzenia lasu, o terminie zwołania KZP, o możliwości udziału społeczeństwa w obradach KZP oraz o „Założeniach do planu urządzenia lasu” ustalanych podczas KZP³⁹;
- ogłoszenie w BIP RDLP w Krakowie oraz prasie lokalnej informacji o wyłożeniu do wglądu protokołu KZP do projektu planu urządzenia lasu oraz o sposobie, miejscu i terminie składania uwag i wniosków do opracowania (nie krótszym niż 21 dni od daty wyłożenia protokołu) oraz o właściwości Dyrektora RDLP w Krakowie do rozpatrywania tych uwag i wniosków⁴⁰;
- ogłoszenie w BIP RDLP w Krakowie oraz prasie lokalnej informacji o wyłożeniu do wglądu projektu planu urządzenia lasu oraz o sposobie, miejscu i terminie składania uwag i wniosków do projektu (nie krótszym niż 21 dni od daty wyłożenia projektu) oraz o właściwości Dyrektora RDLP w Krakowie do rozpatrywania tych uwag i wniosków⁴¹.

(akta kontroli str. 1611-1878, 2008-2022)

W trakcie opracowywania projektów ww. planów do RDLP w Krakowie wpływały uwagi i wnioski podmiotów zewnętrznych – od jednej (PUL dla Nadleśnictwa Niepołomice) do 17 (PUL dla Nadleśnictwa Krzeszowice)⁴². Odniesiono się do wszystkich uwag i wniosków, zainteresowanym udzielono stosownych wyjaśnień i informacji, a w wyniku części – zapisy projektów zostały zmodyfikowano lub uzupełnione. I tak np.:

- 1) W trakcie opracowywania projektu PUL dla Nadleśnictwa Niepołomice wpłynęła uwaga mieszkańca miejscowości z Gminy Niepołomice, dotycząca ograniczenia lub miejscowego zaniechania zrębów we wskazanym obszarze

³⁸ Załącznik do zarządzenia nr 55 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 21 listopada 2011 r. w sprawie Instrukcji zarządzania lasu.

³⁹ Przykładowe ogłoszenie z 16 września 2019 r. (BIP) i 17 września 2019 r. (Gazeta Krakowska): Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krakowie informuje o przystąpieniu do opracowania projektów planów urządzenia lasu na lata 2022-2031 wraz z prognozą oddziaływania planu na środowisko dla Nadleśnictw Krzeszowice i Niepołomice. Dla ww. Nadleśnictw odbędą się posiedzenia Komisji Założeń Planu (KZP), w następujących terminach: Nadleśnictwo Krzeszowice – 21 października 2019 r. [...]. Nadleśnictwo Niepołomice – 23 października 2019 r. [...]. Podstawowym zadaniem Komisji Założeń Planu (KZP) jest sformułowanie „Założeń do planu urządzenia lasu” oraz zakresu projektowanych uzgodnień do prognozy oddziaływania tego planu na środowisko i na obszary Natura 2000. Posiedzenia mają charakter otwarty. W obradach może wziąć udział każdy zainteresowany gospodarką leśną i ochroną przyrody w lasach Nadleśnictw Krzeszowice i Niepołomice. Z posiedzeń Założeń Planu dla ww. Nadleśnictw będą sporządzone protokoły, które zostaną udostępnione do publicznej wiadomości.

⁴⁰ Przykładowe ogłoszenie z 17 grudnia 2019 r. (BIP) i 18 grudnia 2019 r. (Gazeta Krakowska): Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krakowie informuje, że w dniach od 18 grudnia 2019 roku do 15 stycznia 2020 roku zostaną wyłożone do wglądu protokoły Komisji Założeń Planu, zawierające „Założenia do planów urządzenia lasu” dla Nadleśnictwa Krzeszowice i Niepołomice na lata 2022-2031. Z ww. protokołami można zapoznać się w siedzibie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krakowie [...] oraz siedzibach Nadleśnictwa Krzeszowice [...] i Nadleśnictwa Niepołomice [...]. Uwagi i wnioski do „Założeń...” należy składać pisemnie na ww. adres RDLP w Krakowie do dnia 15 stycznia 2020 r. Właściwym do rozpatrywania ww. uwag i wniosków jest Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krakowie. Protokoły Komisji Założeń Planu w formie elektronicznej (.pdf) są zamieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej RDLP w Krakowie w zakładce „Plan urządzenia lasu”.

⁴¹ Przykładowe ogłoszenie z 19 kwietnia 2022 r. (BIP i Gazeta Krakowska): Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krakowie informuje o wyłożeniu do publicznego wglądu projektu Planu Urządzenia Lasu dla Nadleśnictwa Niepołomice opracowanego na lata 2022-2031 wraz z prognozą oddziaływania projektu planu na środowisko. Dokumentacja projektu planu w wersji elektronicznej została udostępniona do wglądu w Biuletynie Informacji Publicznej Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krakowie [...] w okresie od 19 kwietnia do 11 maja 2022 r. Ewentualne uwagi i wnioski do projektowanych przedsięwzięć z zakresu zrównoważonej gospodarki leśnej i zadań wynikających z Programu ochrony przyrody, zawartych w wyłożonej dokumentacji, należy składać elektronicznie lub pocztą tradycyjną w terminie do 11 maja 2022 r. na podany adres [...]. Organem właściwym do rozpatrywania uwag i wniosków jest Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krakowie.

⁴² Z wyłączeniem projektu PUL dla Nadleśnictwa Nawojowa, do którego nie zgłoszono żadnych uwag i wniosków.

ośmiu oddziałów nadleśnictwa (ze względu na swoje położenie oraz wartości przyrodnicze – obszar Natura 2000, określenie lasu jako las ochronny oraz lokalizację w sąsiedztwie rezerwatu przyrody Wiślisko Kobyle), który powinien pełnić w szczególności funkcję ochronną oraz społeczną. Wnioskujący zwrócił się również o informację, jakie prace zostaną ostatecznie zaplanowane, jakie działania zostaną podjęte w celu ograniczenia wpływu zaplanowanych prac na część lasu, w której wycinki nie zaplanowano oraz o rodzaj i formę nasadzeń planowanych w miejsce wycinanych drzew.

W obszernej odpowiedzi – po konsultacji z Nadleśnictwem Niepołomice oraz wykonawcą projektu PUL – Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej RDLP w Krakowie poinformował wnioskującego, że dla wskazanych przez niego lokalizacji (prawie 165 ha) przeprowadzona została dodatkowa analiza możliwości przyjęcia zgłoszonych uwag. Wskazał również na zaplanowane w projekcie PUL zabiegi we wszystkich 38 wydzieleniach⁴³ wskazanych we wniosku wraz z przystępnym wyjaśnieniem ich charakteru:

- w odniesieniu do 17 wydzieleni w projekcie PUL odnotowano „brak wskazówki”, oznaczający, że ze względu na optymalny na danym etapie rozwoju lasu stan zachowania drzew, nie jest tam wymagane prowadzenie planowych prac gospodarczych w ciągu najbliższych 10 lat;
- w odniesieniu do 14 wydzieleni w projekcie PUL zaplanowano TPP, a w odniesieniu do jednego – TWP, oznaczające, odpowiednio, trzebież późną pozytywną oraz trzebież wczesną pozytywną, czyli zabiegi pielęgnacyjne prowadzone w okresie dojrzewania drzewostanu, mające na celu m.in. poprawę warunków wzrostu oraz zwiększenie odporności i stabilności pozostałych drzew wchodzących w skład przyszłego drzewostanu o odpowiednim składzie gatunkowym; prowadzenie takiego postępowania na całej powierzchni wydzielenia będzie skutkowało rozproszeniem koncentracji cięć, a konsekwencji nie spowoduje ryzyka wystąpienia sytuacji przedstawionych we wniosku (*[...] las ten na wiele lat utraci swoje wartości przyrodnicze i krajobrazowe*);
- w jednym wydzieleniu zaplanowano IIIB (rębnię częściową gniazdową), a w trzech – IVD (rębnię stopniową gniazdową udoskonaloną), czyli zabiegi wykonywane w dojrzałych drzewostanach, prowadzone w celu zastąpienia starzejących się drzew młodym pokoleniem; wartość procentowa wskazana przy zaprojektowanym zabiegu (IIIB – 30%, IVD – 2x30%, 1x35%) określa rozmiar poboru masy drzew w danym wydzieleniu; wskazówka IIIB jest kontynuacją prac przebudowy drzewostanu, wykonanych w poprzednim dziesięcioleciu (zastąpienie gatunków niewłaściwych dla siedliska gatunkami odpowiednimi), a w takim przypadku koniecznością jest prowadzenie prac mających na celu odnowienie (nasadzenie) powierzchni, głównie dębem lub bukiem oraz domieszkowo – lipą, grabem, jaworem; podobny charakter mają zaplanowane zabiegi IVD, z tą różnicą, że cięcia mają charakter bardziej rozproszony, przez co powierzchnie pozostawione do odnowienia (głównie z wykorzystaniem naturalnego obsiewu nasion drzew dojrzałych), mogą być mniejsze i bardziej nieregularne, a powstałe w ich miejsce drzewostany – bardziej zróżnicowane wiekowo i gatunkowo; dodatkowo na tych pozycjach zastosowano wydłużony okres prowadzenia prac w dojrzałym

⁴³ Wydzielenie – grunt będący lasem lub gruntem potrzebnym do prowadzenia działalności leśnej, ustalony co do granic podczas urządzania lasu (uproszczonego urządzania lasu lub wyznaczania zadań w drodze określonych decyzji), lub w trakcie realizacji zadań w ramach działalności leśnej (gdy działalność ta powoduje potrzebę podziału wydzieleni), jednorodny pod względem biotopu leśnego i biocenozy leśnej, w planach urządzania lasu stanowiący część oddziału leśnego (<https://www.encyklopedialesna.pl/hasla/?t2f=wydzielenie&w2f=hasla> – dostęp 2 października 2024 r.).

drzewostanie, czyli okres odnowienia wynoszący od 20 do 45 lat, który pozwoli rozciągnąć w czasie kolejne zabiegi, wraz ze zmniejszeniem ich intensywności, dając pełną możliwość utrzymania charakteru i funkcji lasu; wykonanie tych zabiegów będzie tak rozłożone (w czasie) aby maksymalnie ograniczyć oddziaływanie na pozostałe fragmenty lasu, a ich realizacja prowadzona będzie z maksymalną ochroną drzew nieprzewidzianych do usunięcia;

- w jednym wydzieleniu zaplanowano CP (czyszczenie późne), czyli zabieg – podobnie jak CW (czyszczenie wczesne) – polegający na kształtowaniu zagęszczenia i wspierania odnowienia młodnika, a w jednym PIEL, czyli pielęgnowanie powierzchni gleby poprzez usuwanie roślinności konkurującej z odnowieniem.

Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej wyjaśnił też znaczenie innych wskazówek, towarzyszących rębniom, tj. ODN-ZŁOŻ, czyli odnowienie lasu przez naturalny obsiew lub przy jego braku – sztuczne nasadzenia oraz AGROT, czyli zabiegi związane z przygotowaniem powierzchni gleby do odnowienia.

(akta kontroli str. 1819-1829, 2008-2022)

2) W trakcie konsultacji projektu PUL dla Nadleśnictwa Krzeszowice wpłynęło 17 pism z uwagami i wnioskami⁴⁴. W wyniku przeprowadzonej analizy możliwości uwzględnienia zgłoszonych postulatów dokonano modyfikacji wskazań zapisanych w projekcie PUL, które polegały na:

- zmniejszeniu intensywności użytkowania rębego w 15 wydzieleniach;
- zmianę rodzaju zaprojektowanej rębni w jednym wydzieleniu;
- odstąpieniu od wykonywania cięć rębnych wraz z zabiegami hodowlanymi w trzech wydzieleniach;
- rezygnacji z zaplanowanych wskazań gospodarczych w trzech wydzieleniach.

Zdecydowano też, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom wyrażonym w złożonych wnioskach, podczas konsultacji, spotkań i forów organizowanych przez Nadleśnictwo Krzeszowice i RDLP w Krakowie, o utworzeniu tzw. „lasów o zwiększonej funkcji społecznej”, tj. terenu o powierzchni 992,95 ha, w bezpośrednim sąsiedztwie aglomeracji krakowskiej. Ze względu na wzmożoną aktywność turystyczno-rekreacyjną prace z zakresu gospodarki leśnej zostały tam w sposób szczególny dopasowane i zharmonizowane z funkcją społeczną.

W efekcie rozpatrzenia i częściowego przyjęcia zgłoszonych postulatów etat użytkowania rębego w Nadleśnictwie Krzeszowice został obniżony o 3% (z 269 300 m³ do 261 495 m³).

Wcześniej od powyższych konsultacji, tj. jeszcze przed powstaniem finalnej wersji projektu PUL, do RDLP w Krakowie wpłynęło 10 pism zawierających postulaty i sugestie odnoszące się do tworzonego dokumentu. Wszystkie zostały rozpatrzone pod kątem możliwości ich ewentualnego wprowadzenia do dokumentu, a wnioskodawcom zostały udzielone odpowiedzi. Po analizie pism Nadleśnictwo Krzeszowice, przy współpracy RDLP w Krakowie i wykonawcy projektu dokumentu, zorganizowało 13 spotkań terenowych (fora społeczne), zlokalizowanych w miejscach będących przedmiotem postulatów, uwag i wniosków. Celem tych spotkań było poinformowanie społeczności lokalnych o proponowanych działaniach w nowym PUL, zebranie uwag odnoszących się do tych działań, ew. przyjęcie rozwiązań alternatywnych.

(akta kontroli str. 2008-2022)

⁴⁴ Jedno po terminie, ale również zostało rozpatrzone.

4. Zapewnienie udziału właściwych organów w procesie opracowywania projektu planu urządzenia lasu

4a. Zgodnie z art. 13 ust. 3 b ustawy o ochronie przyrody⁴⁵ uzgodnienia z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska wymagają projekty PUL w części dotyczącej otuliny rezerwatu przyrody.

Na terenie nadleśnictw, których plany urządzenia lasu zostały zatwierdzone w okresie objętym kontrolą, znajdowało się łącznie 38 rezerwatów przyrody⁴⁶, z których cztery posiadały wyznaczone otuliny położone na gruntach zarządzanych przez nadleśnictwa.

Stosownie do ww. przepisu projekty PUL, obejmujące swym zasięgiem otuliny rezerwatów przyrody, zostały w tej części uzgodnione przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie – z zastrzeżeniem odnoszącym się do otuliny rezerwatu „Bembeńskie” w Nadleśnictwie Nowy Targ, co przedstawiono poniżej w ppkt 4b.

(akta kontroli str. 2008-2022)

Spośród lasów ośmiu nadleśnictw, których plany urządzenia lasu zostały zatwierdzone w okresie objętym kontrolą⁴⁷, tylko lasy Nadleśnictwa Krzeszowice zostały zaliczone do II kategorii zagrożenia pożarowego⁴⁸. Tym samym w przypadku tego nadleśnictwa wyczerpana została dyspozycja przepisu § 39 ust. 2 pkt 6 rozporządzenia w sprawie ochrony przeciwpożarowej⁴⁹, w myśl którego właściciele, zarządcy lub użytkownicy lasów, których lasy samoistnie lub wspólnie tworzą kompleks leśny o powierzchni ponad 300 ha, uzgadniają projekt planu urządzenia lasu [...], w części dotyczącej ochrony przeciwpożarowej, z właściwym miejscowo komendantem wojewódzkim Państwowej Straży Pożarnej, dla lasów I i II kategorii zagrożenia pożarowego.

Małopolski Komendant Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie uzgodnił projekt planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Krzeszowice na lata 2022-2031 w zakresie kierunkowych zadań z zakresu ochrony przeciwpożarowej w dniu 19 maja 2022 r.

(akta kontroli str. 2008-2022)

4b. Stosownie do przepisów art. 54 ust. 1 i art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku⁵⁰ projekty wszystkich planów urządzenia lasu, zatwierdzonych w okresie objętym kontrolą⁵¹, zostały poddane opiniowaniu Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie. W opiniach stwierdzano m.in., że:

- pozytywnie opiniuje się projekt planu urządzenia lasu (dwa nadleśnictwa)⁵²;
- realizacja zapisów projektu PUL nie będzie powodowała negatywnego wpływu na cele i przedmioty form ochrony przyrody występujących na terenie nadleśnictwa (jedno nadleśnictwo)⁵³;
- realizacja zapisów projektu PUL pozwoli na prowadzenie wielofunkcyjnej/trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, zapewniającej

⁴⁵ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 r. poz. 1478).

⁴⁶ Liczba nieuwzględniająca rezerwatów znajdujących się w zasięgu terytorialnym nadleśnictw, jednak położonych na gruntach pozostających poza ich zarządem.

⁴⁷ Z wyłączeniem PUL dla Nadleśnictwa Gorlice na lata 2024-2033, zatwierdzonego przez Ministra Klimatu i Środowiska 27 września 2024 r.

⁴⁸ Pozostałe zaliczono do kategorii III.

⁴⁹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów (Dz. U. z 2023 r. poz. 822).

⁵⁰ Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2024 r. poz. 1112).

⁵¹ Z wyłączeniem jak w przypisie poprzedzającym.

⁵² Krzeszowice, Niepołomice.

⁵³ Gromnik.

utrzymanie trwałości lasów, ciągłości ich użytkowania, a także bioróżnorodności ekosystemów leśnych (trzy nadleśnictwa)⁵⁴;

- realizacja działań przewidzianych w projekcie planu urządzenia lasu nie będzie znacząco oddziaływać na obszary Natura 2000 i inne elementy środowiska, a wskazania zawarte w PUL wpłyną na kształtowanie krajobrazu leśnego w sposób pozytywny (jedno nadleśnictwo)⁵⁵;
- prowadzenie gospodarki leśnej przy uwzględnieniu wskazanych uwag nie będzie znacząco negatywnie oddziaływać na obszary Natura 2000 (jedno nadleśnictwo)⁵⁶.

Jednocześnie w odniesieniu do czterech projektów⁵⁷ w opinii RDOŚ w Krakowie sformułowano uwagi, dotyczące np.:

- niepodjęcia działań w celu uzgodnienia z RDOŚ zapisów projektu dotyczących otuliny rezerwatu przyrody „Bembeńskie” oraz samych rezerwatów przyrody „Bembeńskie” i „Bór na Czerwonym” (Nowy Targ);
- uzupełnienia opisu taksacyjnego poprzez określenie lokalizacji poszczególnych wydzieleń w granicach obszarów ustawowo chronionych (Łosie, Nawojowa);
- niezawarcia w POŚ informacji przedstawiającej rozmiary powierzchni zajmowanych przez drzewostany 80 i 100-letnie po zakończeniu obowiązywania PUL (Łosie);
- uzupełnienia POP o dane na temat konieczności pozostawienia martwego drewna w ilości zalecanej w projekcie planu zadań ochronnych obszaru, tj. >20 m³/ha w celu zachowania siedlisk ptaków we właściwym stanie (Łosie, Nawojowa);
- umieszczenia w PUL zapisów z POŚ, dotyczących opisu działań minimalizujących oddziaływanie prowadzonych prac leśnych na gatunki chronione (Łosie, Nawojowa);
- braku analizy terminów prowadzenia zabiegów gospodarczych oraz niewskazania terminów najbardziej optymalnych dla zapewnienia skutecznej ochrony gatunków (Nawojowa, Piwniczna);
- braku odpowiednich zapisów uwzględniających wskazania ochronne dla głuszca (Nawojowa, Piwniczna);
- braku zapisów na temat wpływu projektu/planowanych zabiegów gospodarczych na stan siedlisk gatunków chronionych, w tym w obszarach Natura 2000 (Nawojowa, Nowy Targ);
- konieczności pozostawienia bez zabiegów gospodarczych niektórych siedlisk (Piwniczna – jaworzyna i lasy klonowo-lipowe na stromych stokach);
- braku w POŚ szczegółowej analizy wpływu PUL na cele ochrony rezerwatów przyrody (Piwniczna);
- braku informacji na temat wstrzymania wywozu drewna bukowego ze składnic (Piwniczna – ochrona nadobnicy alpejskiej).

Przedstawione przez RDOŚ uwagi zostały wprowadzone do PUL, względnie RDLP w Krakowie odniosła się do nich w „Podsumowaniu projektu planu urządzenia lasu”. I tak np.:

- w odniesieniu do uwagi o niezgodnieniu z RDOŚ zapisów projektu dotyczących otuliny rezerwatu przyrody „Bembeńskie” stwierdzono, że spotkanie poświęcone kwestii rezerwatów przyrody i ich otulin znajdujących się na terenie Nadleśnictwa Nowy Targ odbyło się 5 listopada 2019 r. w siedzibie RDLP w Krakowie, na którym nie pojawili się zaproszeni

⁵⁴ Łosie, Nawojowa, Piwniczna.

⁵⁵ Miechów.

⁵⁶ Nowy Targ.

⁵⁷ Łosie, Nawojowa, Nowy Targ, Piwniczna.

przedstawiciele RDOŚ w Krakowie; podjęte w trakcie spotkania ustalenia, w tym dotyczące rezerwatów i ich otulin, zostały udokumentowane w formie notatki służbowej, przekazanej 26 listopada 2019 r. do RDOŚ w Krakowie, która nie wniosła żadnych zastrzeżeń do jej treści;

- uzupełniono opisy taksacyjne o wymagane informacje dotyczące obszarów chronionych;
- uwagę dotyczącą zalecanej ilości pozostawianego martwego drewna uwzględniono w jednym przypadku; w drugim stwierdzono, że zalecenia zawarte w projekcie planu zadań ochronnych nie zostały jeszcze zatwierdzone, dlatego nie jest wskazane podawanie konkretnych wielkości, które jeszcze mogą ulec zmianie;
- w jednym przypadku nie uwzględniono uwagi dotyczącej braku zapisów na temat wpływu projektu PUL na niektóre przedmioty ochrony występujące w zasięgu dwóch obszarów Natura 2000; w uzasadnieniu RDLP w Krakowie wskazała na zapisy z protokołu KZP, zgodnie z którymi siedliska przyrodnicze powinny zostać ujęte w projekcie PUL w oparciu o obowiązującą dokumentację planu zadań ochronnych, bądź planów ochrony obszarów Natura 2000, a ten warunek dla wskazanych obszarów nie został spełniony;
- w odniesieniu do braku szczegółowej analizy wpływu PUL na cele ochrony rezerwatów przyrody podniesiono, że na etapie sporządzania projektu PUL wykonawca dokumentacji urzędzeniowej zwrócił się do Dyrektora RDOŚ w Krakowie o uzgodnienie projektu PUL w części dotyczącej otuliny dwóch rezerwatów oraz opisów taksacyjnych dla pozostałych rezerwatów z terenu nadleśnictwa; RDOŚ w Krakowie uzgodnił ten zakres projektu, wydając jednocześnie zalecenia, do których wykonawca projektu się zastosował.

(akta kontroli str. 2008-2022)

5. Uzgadnianie pozyskania drewna przez nadleśnictwa

5a. Analiza 23 planów⁵⁸ urządzenia lasu wszystkich nadleśnictw RDLP w Krakowie w zakresie etatu użytków głównych i ich realizacji do 30 czerwca 2024 r. wykazała, że:

- faktyczne pozyskanie grubizny w wyniku realizacji siedmiu planów, które wygasły w okresie objętym kontrolą, wyniosło od 88,3% (Nowy Targ) do 100,0%⁵⁹ (Nawojowa) wielkości przyjętych w PUL;
- stopień zaawansowania w pozyskiwaniu grubizny w obowiązujących 16 planach urządzenia lasu tylko w jednym przypadku był wyższy od stopnia zaawansowania czasowego realizacji planu – w Nadleśnictwie Nawojowa o 0,2 p.p. (pozyskanie – 45,2% planu, zaawansowanie czasowe – 45,0%); w pozostałych nadleśnictwach wskaźnik ten był niższy o od 0,7 p.p. (Brzesko) do 5,5 p.p. (Krościenko).

(akta kontroli str. 1925)

5b. Według Wielkoobszarowych Inwentaryzacji Stanu Lasu (WISL) za lata: 2015-2019, 2016-2020, 2017-2021, 2018-2022 i 2019-2023⁶⁰, użytkowanie rębne i przedrębne grubizny brutto w lasach RDLP w Krakowie – w przeliczeniu na jeden rok – wynosiło:

- od 6,32 do 7,51 m³/ha – na podstawie zgeneralizowanych danych dotyczących 5-letniego użytkowania rębного i przedrębного;
- od 4,26 do 5,71 m³/ha – na podstawie zgeneralizowanych danych dotyczących 10-letniego użytkowania rębного i przedrębного;

⁵⁸ Uwzględniono po dwa plany dla nadleśnictw Brzesko, Gromnik, Krzeszowice, Miechów, Nawojowa, Niepołomice i Nowy Targ, w przypadku których w okresie objętym kontrolą wygasły stare plany i zaczęły obowiązywać nowe.

⁵⁹ Przy zaokrągleniu do dwóch miejsc po przecinku – 99,98%.

⁶⁰ <https://www.bdl.lasy.gov.pl/portal/wisl> (dostęp - 30 września 2024 r.).

a po przeliczeniu na miąższość netto (z zastosowaniem współczynnika 0,8):

- od 5,05 do 6,00 m³/ha – na podstawie zgeneralizowanych danych dotyczących 5-letniego użytkowania rębного i przedrębного;
- od 3,40 do 5,07 m³/ha – na podstawie zgeneralizowanych danych dotyczących 10-letniego użytkowania rębного i przedrębного.

W okresie objętym kontrolą użytkowanie faktyczne (netto) – według raportów LPIR-8 – wyniosło od 4,98 m³/ha (2019) do 5,38 m³/ha (2020).

(akta kontroli str. 1568-1573, 1883)

Zastępca Dyrektora RDLP w Krakowie ds. Gospodarki Leśnej wyjaśnił m.in.:

[...] Pojęcie użytkowania głównego w WISL różni się od użytkowania rozumianego jako pozyskanie. W WISL uwzględnia się miąższość złomów, drzew żywych oraz drzew martwych stojących, usuniętych z powierzchni próbnej w okresie pomiędzy pomiarami dwóch kolejnych cykli. Należy precyzyjnie traktować je jako miąższość ubytków drzew, ponieważ nie ma informacji o tym, co z usuniętym drzewem się stało. Przyjmuje się, że większość podlegała usunięciu z lasu, co jest zgodne z pojęciem użytkowania w rozumieniu wprowadzenia drewna do obrotu. Jednak część z grubizny drzew przechodzi do drewna drzew martwych i jest odnotowana jako drewno martwe, a część pozostaje poza powierzchnią WISL, i o tej części nie ma żadnej wiedzy. Dlatego niemożliwe jest określenie relacji, ile ubytków trafia do pozyskania, pozostaje jako drewno martwe na powierzchni lub poza nią, albo jest pozostałością zrębową poddaną rozdrobnieniu (proces zrębkowania). Celem WISL są między innymi określenie wielkości zasobów drzew żywych i drewna martwego ze znaną dokładnością, jak też określenie bieżącego przyrostu miąższości i użytkowania. Podejście stosowane w WISL pozwala na obliczenie bieżącego przyrostu miąższości, co jest bardzo istotne dla leśnictwa, ponieważ wzór na bieżący przyrost miąższości (Z_v) to $Z_v = V_{t2} - V_{t1} + U$, gdzie V_{t2} to miąższość zasobów na koniec okresu, V_{t1} to miąższość zasobów na początku okresu, U to ubytki, które odnotowano pomiędzy pomiarami. Natomiast nie jest to tylko użytkowanie, co opisano powyżej. [...]

Określenie ubytków drzew między pomiarami na tej samej powierzchni to okres 5 lat [...]. W wynikach WISL do raportu brane są pod uwagę pomiary z okresu pięciu lat, w celu objęcia analizą obszaru kraju i wszystkich powierzchni WISL. Zakres danych wykorzystywanych do uzyskania wielkości użytkowania obejmuje w praktyce 10 lat (powtórzenie pomiarów w kolejnych latach cyklu WISL) [...].

Przedstawiony powyżej schemat ukazuje czas notowania użytkowania, który nie jest możliwy do zidentyfikowania w konkretnym roku, a nawet w okresie pięciu lat. To główny powód braku możliwości porównania wartości.

Kolejna rozbieżność to zastosowane wzory do określenia miąższości drzew żywych. Jest ona w WISL wyrażona w m³ brutto, czyli jako cała objętość drzewa o grubości pnia lub gałęzi powyżej 7 cm w korze. W celu obliczenia tej miąższości stosowane są w WISL, podobnie jak w pracach inwentaryzacji urzędzeniowej, wzory na miąższość drzewa stojącego, oparte o średnicę na wysokości 1,3 m, wysokość i pierśnicową liczbę kształtu. Wzory na miąższość załączono z fragmentu dokumentu „Założenia do oprogramowania w zakresie przetwarzania danych oraz raportów charakteryzujących stan lasów”. Miąższość ta w uproszczeniu może być przeliczana na miąższość netto w celach zobrazowania wartości przybliżonych. Natomiast z założenia są to wartości przybliżone, a nie tożsame. Następnie miąższość drzew na powierzchniach próbnych WISL jest przeliczana na powierzchnię lasów.

Jeszcze inaczej jest wyliczana miąższość drzew, które zostały już usunięte z powierzchni, po których pozostały już tylko „pniaki”. Pomiar taki jest nieporównywalny do tego stosowanego powyżej, gdyż dysponujemy tylko średnicą

pniaka w miejscu ścięcia i nie posiadamy danych wysokościowych, a stosowane są tablice miąższości drzewa dla takich „pniaków”.

Stwierdzamy zatem następujące różnice w sposobie określania wielkości użytkowania (pozyskania) w WISL:

1. Definicja użytkowania w praktyce pomiarów WISL dotyczy ubytków drzew pomiędzy pomiarami, które jako główny cel wykonywane są na potrzeby określenia bieżącego przyrostu miąższości, a w uproszczeniu nazwano użytkowaniem. Tak określone użytkowanie zawiera również pozostałości w postaci drewna martwego, rejestrowanego tylko w części.
2. Czas, w którym zbierane są dane do określenia wielkości ubytków obejmuje dłuższy okres niż 5 lat, nie jest porównywalny z pozyskaniem rocznym w pozyskaniu raportowanym przez PGL LP.
3. W WISL określenie miąższości drzew wykonuje się w oparciu o pomiar średnicy na wysokości 1,3 m oraz wybranych wysokości drzew, następnie przeliczane na powierzchnię lasów.

(akta kontroli str. 1888-1906)

6. Planowanie gospodarki leśnej

6a. Spośród ośmiu planów urządzenia lasu zatwierdzonych w okresie 2019 – I półrocze 2024, w opisie ogólnym (elaboracie) trzech odniesiono się wprost do problematyki zagrożeń trwałości ekosystemów leśnych związanych ze zmianami klimatycznymi (Piwniczna, Krzeszowice, Gromnik)⁶¹, przy czym w PUL dwóch ostatnich nadleśnictw – poświęcono temu zagadnieniu osobne podrozdziały. Wskazano tam m.in., że wpływ zmian klimatycznych na ekosystemy leśne należy rozpatrywać w dwóch aspektach:

- 1) zwiększenia aktualnej produktywności siedlisk, rozumianej jako dynamika wzrostu drzewostanów, najczęściej wyrażana jako ilość metrów sześciennych drewna lub biomasy wyprodukowana przez drzewostan w określonym czasie;
- 2) zagrożenia trwałości ekosystemów leśnych wynikające pośrednio lub bezpośrednio ze zmian klimatycznych.

W odniesieniu do pierwszego z wymienionych aspektów zauważono, że badania produktywności siedlisk wskazują, że w ciągu ostatnich 100 lat wskaźnik bonitacji drzewostanów sosny zwyczajnej, rozumiany jako docelowa wysokość drzewostanu, wzrósł o ok. 8 m, a produkcja biomasy w przypadku niektórych gatunków wzrosła nawet o 40%. Jako główne przyczyny modyfikujące warunki wzrostu lasów podawane są:

- rosnąca depozycja azotu, będąca głównym powodem eutrofizacji (przeżyźnienia) siedlisk;
- wydłużenie okresu wegetacyjnego;
- wzrost stężenia CO₂, zwiększający tempo fotosyntezy.

W kwestii zagrożenia trwałości ekosystemów leśnych wskazano, że wymienione czynniki związane ze zmianami klimatycznymi (depozycja azotu, wydłużenie okresu wegetacyjnego, wzrost stężenia CO₂) zmieniają się w bardzo szybkim tempie w stosunku do cyklu rozwoju drzewostanów. Modyfikują one funkcjonowanie ekosystemów leśnych i wpływają na zaburzenie dotychczasowych mechanizmów samoregulacji. Szybszy wzrost drzewostanów oraz osiąganie przez drzewa większych rozmiarów (zwłaszcza większe wysokości), w powiązaniu z czynnikami stresowymi wywołanymi zmianami

⁶¹ Wszystkie opracowane przez jednego z dwóch wykonawców, którzy sporządzili projekty planów urządzenia lasu dla nadleśnictw zgrupowanych w RDLP w Krakowie, i które zostały zatwierdzone w okresie 2019-2024 (I półrocze). Pozostałe pięć sporządził drugi wykonawca.

klimatu (ekstremalne susze, fale upałów, silne wiatry), zwiększają śmiertelność drzewostanów, która wyraźnie przyspiesza w ostatnich dziesięcioleciach. Mechanizmy spadku odporności drzewostanów związane są głównie z zaburzeniami rozwoju systemów korzeniowych i gospodarki wodnej.

W planach urządzenia lasu wymienionych nadleśnictw (Krzeszowice, Gromnik) wskazano na możliwe do realizacji działania przeciwdziałające skutkom zmian klimatu, a to:

- 1) działania ograniczające przyczyny zmian;
- 2) działania ograniczające skutki zmian.

Do pierwszej grupy zaliczono działania mające na celu zmniejszenie stężenia CO₂ w atmosferze, czyli zwiększenie asymilacji węgla w procesie fotosyntezy i związanie go w ekosystemach leśnych – w glebie, biomasie, drewnie. Nie zbilansują one uwalnianego do atmosfery CO₂ w wyniku spalania paliw kopalnych, ale mogą być jednym z czynników poprawiających ten niekorzystny bilans. W tę grupę działań wpisuje się idea tworzenia Leśnych Gospodarstw Węglowych. Można do nich zaliczyć postępowanie, którego efektem ma być zwiększenie ilości biomasy (zasobów drewna) i zwiększenie zasobów drzew martwych, symulowanie zwiększonego przyrostu drzewostanów oraz zwiększonej kumulacji węgla w glebie.

Jako istotniejsze uznano jednak przeciwdziałanie skutkom zmian klimatycznych, prowadzącym do zamierania drzewostanów. Do tej grupy działań zaliczono wszystkie czynności prowadzące do wyhodowania/utrzymania drzewostanów stabilnych, odpornych na czynniki stresowe.

Jednocześnie zauważono, że niektóre działania zwiększające kumulację węgla mogą wpływać pozytywnie na stabilność drzewostanów, jednak w wielu przypadkach skutek może być odwrotny. Przykładowo, podwyższenie wieków rębności zwiększy kumulację węgla, ale może poważnie zagrozić stabilności drzewostanów.

W dalszej części omawianych podrozdziałów planów urządzenia lasów (Krzeszowice, Gromnik) zestawiono dwie grupy działań, tj. (1) działań ograniczających przyczyny zmian klimatycznych oraz, uznanych za istotniejsze, (2) działań ograniczających skutki tych zmian.

W pierwszej grupie działań podjętych w PUL wymieniono m.in.:

- pozostawienie bez użytkowania drzewostanów na określonych powierzchniach (3,3% powierzchni leśnej zalesionej – Gromnik oraz 19,8% – Krzeszowice) – z zastrzeżeniem niewystąpienia zjawisk klęskowych, wymuszających cięcia przygodne;
- poprawa stabilności drzewostanów (a także zwiększone pochłanianie CO₂ jako efekt przyrostu z prześwietlenia) poprzez zabiegi pielęgnacyjne – trzebieże (na 56% powierzchni leśnej zalesionej – Gromnik oraz 47,1% – Krzeszowice);
- zaprojektowanie pozostawienia co najmniej 5% miąższości drzewostanu na wszystkich powierzchniach, co pozwoli na tworzenie kęp ekologicznych niepodlegających użytkowaniu, a po ewentualnym zamarcu pozostawienie drewna do naturalnego rozkładu;
- sformułowanie zaleceń dotyczących ochrony drzew biocenotycznych i pozostawienie drewna drzew martwych;
- nieplanowanie użytkowania rębego na siedliskach łęgowych i bagiennych;
- planowanie pozostawienie większej miąższości drewna przy projektowaniu użytkowania rębego na siedliskach, przez które przebiegają ciekły naturalne, niż w pozostałych drzewostanach (tworzenie stref buforowych);

- zalecenia dotyczące maksymalnego wykorzystywania odnowień naturalnych, pozwalających na odnowienie lasu bez naruszania gleby.

Jako działania ograniczające skutki zmian klimatycznych wskazano m.in.:

- oparcie się w zasadniczy sposób na przyroście użytecznym (obliczonym na podstawie zmierzonej zmiany zasobów drewna) przy projektowaniu rozmiaru użytkowania oraz podanie przyrostu tablicowego, jako mniej wiarygodnego, informacyjnie;
- zaprojektowanie użytkowania rębego uwzględnieniem ładu czasowo-przestrzennego, na poziomie umożliwiającym maksymalnie możliwą wymianę pokoleń; w drzewostanach niezgodnych lub częściowo zgodnych z siedliskiem ma to skutkować ich przebudową w kierunku lepszej zgodności z siedliskiem (zmniejszenie udziału sosny, zwiększenie udziału gatunków liściastych);
- niezaplanowanie intensywnej przebudowy drzewostanów obcego pochodzenia (dąglezja, dąb czerwony, robinia akacjowa) pomimo zagrożenia neofityzacją⁶² – przyspieszenie zmian klimatycznych może spowodować konieczność uwzględnienia gatunków obcych dla zachowania trwałości lasu;
- nieplanowanie zrębów zupełnych na terenach wodochronnych;
- zaprojektowanie użytkowania rębego z zachowaniem ładu czasowo-przestrzennego, tj. z kierunkiem cięć przeciwnym do przeważającego kierunku wiatrów;
- zaprojektowanie cięć pielęgnacyjnych (trzebieży) mających m.in. na celu zwiększenie odporności drzewostanów na silne wiatry – redukcja wskaźnika smukłości;
- zwrócenie uwagi w ogólnych wytycznych z zakresu ochrony lasu na konieczność monitorowania wszelkich zjawisk chorobowych (odpowiedzialność za monitorowanie, rozpoznanie i zwalczanie zjawisk chorobowych spada głównie na pracowników nadleśnictwa, pracowników wydziału ochrony lasu RDLP oraz zakładów ochrony lasu);
- zawarcie kierunkowych wytycznych w zakresie ochrony przeciwpożarowej.

W konkluzji stwierdzono, że plany urządzenia lasu zawierają działania ograniczające zarówno przyczyny, jak i skutki zmian klimatycznych. Głównym celem planowania urządzeniowego jest utrzymanie trwałości lasu. Służą temu działania zmierzające do różnicowania składu gatunkowego i struktury drzewostanów, wpływające korzystnie na stabilność lasów i ich odporność na skutki zmian klimatycznych.

(akta kontroli str. 20, 2008-2022)

W związku z nieuwzględnieniem w pozostałych planach urządzenia lasu kwestii zmian klimatycznych w sposób zaprezentowany w PUL dla nadleśnictw Gromnik i Krzeszowice, Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej RDLP w Krakowie wyjaśnił:

Podstawowym dokumentem, na podstawie którego sporządzane są Plany Urządzenia Lasu (PUL) jest Instrukcja Urządzania Lasu (dalej: IUL). W przypadku Planów Urządzenia Lasu dla Nadleśnictw: Łosie, Piwniczna, Nawojowa, Nowy Targ, Niepołomice, Krzeszowice, Gromnik i Miechów prace zostały wykonane w oparciu o IUL wprowadzoną Zarządzeniem nr 55 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 21 listopada 2011 r. W przytoczonej instrukcji „problematyka zagrożeń ekosystemów leśnych związana ze zmianami klimatycznymi” nie została uregulowana, i z tego powodu zamieszczenie w powstającej dokumentacji

⁶² Neofityzacja – forma degeneracji fitocenozy leśnej (zbiorowiska roślinnego) polegająca na ułatwianiu wnikania neofitów do składu gatunkowego zespołów lub sztucznym wprowadzaniu gatunków geograficznie obcych, np. sosny wejmutki, dębu czerwonego, robinii akacjowej (<https://www.encyklopedialesna.pl/haslo/neofityzacja/> – dostęp 2 października 2024 r.)

urzędzeniowej nie było wymagane od Wykonawców opracowujących PUL. Jednakże kwestie klimatyczne często opisywane były w innych rozdziałach składników PUL, analizujących wpływ realizacji (lub braku) wskazań konkretnego Planu Urządzenia Lasu na ekosystemy leśne.

Natomiast rozdziały wskazane w pytaniu, konkretnie odnoszące się do zmian klimatycznych w dokumentacji opracowanej przez [...], miały charakter nadmiarowy i wykraczały poza wymagania uwzględnione w obowiązującej do 2023 r. IUL. Z uwagi na narastające znaczenie zagadnienia, tematyka ta została dodatkowo, z inicjatywy [...] w porozumieniu z RDLP w Krakowie, zamieszczona w postaci osobnych rozdziałów i włączona do finalnej wersji dokumentacji PUL.

(akta kontroli str. 1913-1922)

6b. Nadleśnictwa nadzorowane przez RDLP w Krakowie zarządzały gruntami Skarbu Państwa o powierzchni ogólnej 173 007,6 ha, w tym gruntami leśnymi o powierzchni 170 928,6 ha (98,8 % powierzchni ogółem).

Analiza zmian powierzchni, struktury wiekowej i gatunkowej lasów, struktury użytkowania gruntów, oraz ich zmiany według stanu na 1 stycznia 2024 r. w stosunku do stanu na 1 stycznia 2016 r.⁶³, wskazuje, że:

- powierzchnia gruntów leśnych zwiększyła się o 0,1 tys. ha (wzrost o 0,06%);
- powierzchnia leśna niezalesiona zwiększyła się o 0,01 tys. ha (wzrost o 1,28%);
- miąższość grubizny wzrosła o 1 074,9 tys. m³ (wzrost o 2,00%);
- w powierzchniowym udziale wg gatunków panujących zaszły następujące zmiany:
 - sosna – z 52,08 tys. ha (31,3% udziału) do 48,58 tys. ha (28,9%) – spadek o 3,50 tys. ha, tj. o 6,72%;
 - świerk – z 11,99 tys. ha (7,1%) do 7,64 tys. ha (4,5%) – spadek o 4,35 tys. ha, tj. o 36,28%;
 - jodła – z 39,28 tys. ha (23,4%) do 44,38 tys. ha (26,4%) – wzrost o 5,10 tys. ha, tj. o 12,98%;
 - buk – z 45,93 tys. ha (27,4%) do 49,17 tys. ha (29,3%) – wzrost o 3,24 tys. ha, tj. o 7,05%;
 - dąb – z 11,99 tys. ha (7,1%) do 12,46 tys. ha (7,4%) – wzrost o 0,47 tys. ha, tj. o 3,92%;
 - brzoza – z 1,93 tys. ha (1,1%) do 1,51 tys. ha (0,9%) – spadek o 0,42 tys. ha, tj. o 21,76%;
 - olsza – z 3,39 tys. ha (2,0%) do 3,09 tys. ha (1,8%) – spadek o 0,30 tys. ha, tj. o 8,85%;
 - udział pozostałych gatunków nie przekraczał 1%;
- w miąższościowym udziale wg gatunków panujących zaszły następujące zmiany:
 - sosna – z 15 451,9 tys. m³ (29,0% udziału) do 14 011,2 tys. m³ (25,9%) – spadek o 1 440,7 tys. m³, tj. o 9,32%;
 - świerk – z 3 215,7 tys. m³ (6,1%) do 1 756,5 tys. m³ (3,3%) – spadek o 1 459,2 tys. m³, tj. o 45,38%;
 - jodła – z 14 272,2 tys. m³ (26,9%) do 17 071,1 tys. m³ (31,6%) – wzrost o 2 798,9 tys. m³, tj. o 19,61%;
 - buk – z 14 936,8 tys. m³ (28,2%) do 15 935,0 tys. m³ (29,4%) – wzrost o 998,2 tys. m³, tj. o 6,68%;
 - dąb – z 3 611,4 tys. m³ (6,8%) do 3 930,9 tys. m³ (7,3%) – wzrost o 319,5 tys. m³, tj. o 8,85%;

⁶³ Jako okres początkowy wykonania analizy porównawczej przyjęto rok 2016 z uwagi na możliwość raportowania przez system SILP raportu LPIR-4 dopiero od tego roku.

- brzoza – z 487,4 tys. m³ (0,9%) do 358,5 tys. m³ (0,7%) – spadek o 128,9 tys. m³, tj. o 26,45%;
- olsza – z 739,2 tys. m³ (1,4%) do 707,7 tys. m³ (1,3%) – spadek o 31,5 tys. m³, tj. o 4,26%;
- w zakresie zmian powierzchni gruntów leśnych niezalesionych wystąpiły następujące zmiany:
 - zmniejszyła się powierzchnia halizn⁶⁴ z 7,09 ha do 0,02 ha – spadek o 7,07 ha, tj. o 99,72%;
 - zmniejszyła się powierzchnia wylesień na gruntach wyłączonych z produkcji leśnej z 13,65 ha do 13,41 ha – spadek o 0,24 ha, tj. o 1,76%;
 - zmniejszyła się powierzchnia płazowin⁶⁵ z 4,00 ha do 3,56 ha – spadek o 0,44 ha, tj. o 11,00%;
 - zmniejszyła się powierzchnia zrębów⁶⁶ ze 119,16 ha do 66,11 ha – spadek o 53,5 ha, tj. o 44,52%;
 - zwiększyła się powierzchnia gruntów objętych szczególnymi (pozaustawowymi) formami ochrony przyrody z 78,61 ha do 79,12 ha – wzrost o 0,51 ha, tj. o 0,65%;
 - zwiększyła się powierzchnia gruntów leśnych przewidzianych do naturalnej sukcesji z 280,63 ha do 352,47 ha – wzrost o 71,84 ha, tj. o 25,60%.

(akta kontroli str. 1888-1906)

7. Monitorowanie zmian w ekosystemach leśnych

7a. W okresie objętym kontrolą (do 30 czerwca 2024 r.) wykazane przez RDLP w Krakowie straty finansowe związane z wystąpieniem sytuacji kryzysowych w nadzorowanych nadleśnictwach wyniosły 5,6 mln zł. W wymiarze powierzchniowym dotyczyły one m.in. takich czynników szkodotwórczych, jak:

- susza – 191,6 ha (najwięcej w 2019 r. – 112,27 ha);
- podtopienia i powódzie – 36,26 ha (w 2019 r. – 12,13 ha);
- mróz (zmrożenia, zwarzenia) – 1 793,15 ha (w 2020 r. – 1 578,66 ha);
- pożary – 27,61 ha (w 2020 r. – 18,9 ha);
- gradacja szkodników – 7 352,49 ha (w 2021 r. – 1 812,71 ha).

Ponadto w rocznych informacjach Wydziału Ochrony Lasu RDLP odnotowano m.in. również szkody od:

- wiatru – 1 253,38 ha (najwięcej w 2019 r. – 648,56 ha);
- śniegu i gradu – 298,59 ha (najwięcej w 2019 r. – 127,61 ha);
- zwierzyny – 4 830,15 ha (najwięcej w 2023 r. – 1 110,54 ha); decydujący udział miały szkody spowodowane przez jelenie i sarny, stanowiące 93,05% wszystkich szkód od zwierzyny.

(akta kontroli str. 18-19, 2023-2064)

⁶⁴ Halizny – rozumiane jako powierzchnie pozbawione drzewostanu dłużej niż 5 lat oraz uprawy i młodniki I klasy wieku o zadrzewieniu niższym niż 0,5 (z wyłączeniem upraw i młodników o zadrzewieniu 0,3 oraz 0,4 powstałych po cięciu uprzętającym rębnią IIIa), zaliczone – zgodnie z zasadami ewidencji gruntów w Lasach Państwowych – dorodżu użytku gruntowego „lasy”, do grupy kategorii użytkowania grunty leśne niezalesione do odnowienia (to jest przejściowo pozbawione drzewostanu i przewidywane do odnowienia w najbliższych latach) (<https://www.encyklopedialesna.pl/haslo/halizny/> – dostęp 2 października 2024 r.).

⁶⁵ Płazowiny – w urządzaniu lasu rozumiane jako powierzchnie porośnięte drzewami II klasy wieku o zadrzewieniu do 0,3 włącznie albo drzewami III i wyższych klas wieku o zadrzewieniu do 0,2 włącznie, zaliczone – zgodnie z zasadami ewidencji gruntów w Lasach Państwowych – do rodzaju użytku gruntowego „lasy”, do grupy kategorii użytkowania grunty leśne niezalesione do odnowienia (to jest przejściowo pozbawione drzewostanu i przewidywane do odnowienia w najbliższych latach) (<https://www.encyklopedialesna.pl/haslo/plazowiny/> – dostęp 2 października 2024 r.).

⁶⁶ Zręby – w urządzaniu lasu rozumiane jako powierzchnie pozbawione drzewostanu w ciągu ostatnich 5 lat, zaliczone – zgodnie z zasadami ewidencji gruntów w Lasach Państwowych – zalicza się w planie urządzania lasu nadleśnictwa do rodzaju użytku gruntowego „lasy”, do grupy kategorii użytkowania grunty leśne niezalesione do odnowienia (to jest przejściowo pozbawione drzewostanu i przewidywane do odnowienia w najbliższych latach) (<https://www.encyklopedialesna.pl/hasla/?t2f=zr%C4%99by&w2f=hasla> – dostęp 2 października 2024 r.).

7b. Zgodnie z art. 34 pkt 9 ustawy o lasach dyrektor regionalnych lasów państwowych wykonuje zadania związane z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się w środowisku inwazyjnych gatunków obcych (IGO), stwarzających zagrożenie dla Unii lub inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, lub inwazyjnych gatunków obcych, które prawdopodobnie spełniają kryteria uznania ich za stwarzające zagrożenie dla Unii, w zakresie określonym w ustawie z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych.

Zakres zadań regionalnego dyrektora lasów państwowych, związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się w środowisku IGO, określały poniższe przepisy ustawy o gatunkach obcych:

– art. 21 ust. 2

Działania zaradcze w stosunku do IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski, rozprzestrzenionego na szeroką skalę, przeprowadza, po otrzymaniu od wójta, burmistrza albo prezydenta miasta informacji, o której mowa w art. 16 ust. 7:

- 1) w lasach stanowiących rezerwat przyrody – właściwy dyrektor regionalnej dydakcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe;
- 2) poza obszarami parku narodowego i rezerwatu przyrody:
 - a) zarządca nieruchomości – na nieruchomości stanowiącej własność Skarbu Państwa oraz na nieruchomości stanowiącej własność państwowej osoby prawnej;

– art. 22 ust. 1

Wójt, burmistrz albo prezydent miasta, regionalny dyrektor ochrony środowiska, dyrektor parku narodowego, dyrektor urzędu morskiego, Główny Inspektor Rybołówstwa Morskiego, dyrektor regionalnej dydakcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, zarządcy nieruchomości będących własnością Skarbu Państwa oraz podmioty sprawujące nadzór nad obszarami chronionymi, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-5 i 7-9 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, przy przeprowadzaniu działań zaradczych współpracują ze sobą oraz z Polskim Związkiem Łowieckim.

– art. 24 ust. 1 pkt 2 lit. d

Jeżeli do środowiska został wprowadzony IGO stwarzający zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzający zagrożenie dla Polski, działania zaradcze, na koszt sprawcy wprowadzenie tego IGO do środowiska, przeprowadza w stosunku do IGO rozprzestrzenionego na szeroką skalę, właściwy dyrektor regionalnej dydakcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe – w lasach będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.

Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej RDLP w Krakowie poinformował, że do RDLP w Krakowie nie wpłynęły żadne informacje od wójtów, burmistrzów albo prezydentów miast, przekazywane na podstawie art. 16 ust. 7 ustawy o gatunkach obcych, tj. o stwierdzeniu obecności w środowisku inwazyjnych gatunków obcych oraz o konieczności przeprowadzenia wobec nich działań zaradczych. W konsekwencji nie podejmowano działań zaradczych, o których mowa w art. 21 ustawy o gatunkach obcych.

Niezależnie od powyższego poinformował o podjętych w latach 2021-2023 staraniach o dofinansowanie dwóch projektów zwalczania IGO ze środków Life Plus:

- 1) projekt zwalczania barszczy kaukaskich na terenie RDLP w Krakowie (do którego zakwalifikowano sześć nadleśnictw) – w którym beneficjentem wiodącym był Uniwersytet Rolniczy w Krakowie Wydział Leśny;

- 2) Projekt zwalczania IGO na terenie obszarów Natura 2000, położonych na gruntach PGL LP (do którego zakwalifikowano siedem nadleśnictw) – koordynowany przez Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych.

Podjęte starania nie spotkały się jednak z pozytywną oceną decydujących o przyznaniu dofinansowania..

Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej RDLP w Krakowie wskazał ponadto na inne działania związane ze zwalczaniem IGO, jak:

- zwalczanie rdestowca w Nadleśnictwie Krzeszowice na terenie rezerwatu przyrody Dolina Raclawki (zlecenie sporządzenia „Opracowania metodyki zwalczania rdestowca w ramach zadań ochronnych dotyczących dla rezerwatu przyrody Dolina Raclawki”, usuwanie nadziemnych części rdestowców w kilkunastu kępach o powierzchni do 25 m²;
- usuwanie mechaniczne barszczu Sosnowskiego w nadleśnictwach Brzesko i Niepołomice, a także udzielanie przez te nadleśnictwa wsparcia terenowego w ramach projektu realizowanego przez Wydział Leśny UR w Krakowie pn. „Mikrofalowe urządzenie do niszczenia roślin inwazyjnych”;
- przeprowadzenie szkolenia „Identyfikacja chronionych gatunków mszaków i porostów, problemy związane z inwazyjnymi gatunkami obcymi i ochrona siedlisk hydrogeniczných”;
- udział dwóch pracowników Wydziału Ochrony Lasu w konferencji „Zintegrowane podejście do ochrony ekosystemów przed inwazyjnymi roślinami obcymi w południowej Polsce”.

(akta kontroli str. 1888-1906, 1913-1922, 2023-2064)

8. Ujmowanie uwarunkowań środowiskowych w prowadzonych działaniach

8a. Rozporządzeniem z 27 marca 2023 r. Minister Klimatu i Środowiska określił wymagania dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej, w tym m.in.:

- wymóg przeprowadzenia wizji terenowej w lesie, w którym będą prowadzone działania w zakresie gospodarki leśnej, nie wcześniej niż dwa tygodnie przed przystąpieniem do tych działań, w celu sprawdzenia występowania gatunków wymienionych w załączniku IV dyrektywy Rady 92/43/EWG⁶⁷ oraz gatunków ptaków objętych ochroną lub potencjalnych miejsc ich występowania (§ 2 ust. 1 pkt 3);
- wymóg niestosowania rębni zupełnych oraz rębni gniazdowych w pasie o szerokości 25 m od linii brzegu naturalnych cieków i zbiorników wodnych (§ 3 pkt 5).

Realizację wymogu z § 2 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia – w odniesieniu do nadleśnictw: Krościenko, Nawojowa i Niepołomice⁶⁸ – Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej RDLP w Krakowie przedstawił (i udokumentował) w sposób następujący:

[...] Celem jednakowej realizacji ww. obowiązku Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krakowie dnia 27 czerwca 2022 roku wydał Zarządzenie nr 22, które zostało następnie zmienione Zarządzeniem nr 36 z dnia 10 listopada 2023 roku w sprawie szczegółowych wytycznych dotyczących postępowania z drzewami biocenotycznymi, stanowiskami lęgowymi ptaków oraz stanowiskami, na których występują gatunki chronione, wymienione w załączniku IV dyrektywy Rady 92/43/EWG, uwzględniające uwarunkowania przyrodnicze i gospodarcze na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krakowie.

⁶⁷ Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. Urz. WE L 206 z 22 lipca 1992, str. 7, ze zm.).

⁶⁸ Dobór celowy według osądu kontrolera.

[...] W przypadku pozycji związanych z gospodarką leśną – pozyskaniem drewna, zgodnie z treścią ww. zarządzeń pierwsze wizje terenowe, mające na celu wykrycie i oznakowanie drzew biocenotycznych, stanowisk lęgowych ptaków oraz potencjalnych miejsc występowania gatunków chronionych są przeprowadzane w roku poprzedzającym uruchomienie pozycji, w czasie sporządzania szacunków brakarskich⁶⁹. Leśniczy na pozycji, na której w roku następnym będą realizowane prace z zakresu pozyskania drewna, w czasie wykonywania szacunku brakarskiego (metodą posztuczną) dokonuje pomiaru każdego planowanego do pozyskania drzewa i ocenia jakość pnia, celem określenia planowanej do pozyskania masy drewna i sortymentu. Podczas wykonywania szacunku ma możliwość i obowiązek zwrócić uwagę, czy na drzewie występują gatunki chronione mszaków, porostów, dziuple ptaków, wieloletnie gniazda czy też stanowiska innych chronionych gatunków. Dodatkowo, wykonując szacunek, dokonuje lustracji całej powierzchni pod względem występowania pozostałych gatunków chronionych w warstwie runa. Wyniki tych lustracji leśniczy ma obowiązek naniesienia na szkic zrębowy. Podobnie, podczas weryfikacji na gruncie wyników metody szacunków brakarskich „przez porównanie”⁷⁰, realizuje się lustracje terenowe, także pod kątem waloryzacji przyrodniczej.

[...] Następnie, w roku, w którym pozycja jest uruchamiana, wizje terenowe są przeprowadzane po raz drugi, nie wcześniej jednak niż 14 dni przed rozpoczęciem prac. Wyniki tej lustracji terenowej, zgodnie z Zarządzeniem nr 36 z dnia 10.11.2023 r., wykazuje się na zleceniu prac wygenerowanym w Panelu leśniczego, do którego załącznikiem jest szkic zrębowy, utworzony w roku poprzednim lub bieżącym podczas lustracji w czasie szacunku brakarskiego. W zleceniu tym w punkcie 1 zawarta jest klauzula o przekazaniu informacji o występowaniu gatunków chronionych, natomiast w punkcie 2 zapisywane są ustalenia z wizji przed rozpoczęciem prac. Lustracji dokonuje samodzielnie leśniczy lub wraz z wykonawcą planowanych prac gospodarczych, lub wraz ze służbami nadzoru nadleśnictwa, jeśli dana pozycja jest przedmiotem kontroli w dniu lustracji. Podczas tej wizji oznacza się wcześniej wykryte drzewa biocenotyczne (dziuplaste lub ze stanowiskami gatunków chronionych) oraz powierzchnie na gruncie, gdzie stwierdzono miejsca lęgowe gatunków naziemnych lub gatunki chronione roślin, mszaków lub porostów. Podczas tej lustracji uzupełnia się powstały wcześniej szkic zrębowy o ewentualnie nowo wykryte stanowiska gatunków chronionych czy drzew dziuplastych, które również podlegają oznaczeniu na czas prac.

[...] W ten sposób następuje dwukrotna, szczegółowa weryfikacja terenowa, mająca na celu sprawdzenie stanu zasiedlenia drzew i odpowiednie oznakowanie drzew biocenotycznych. Wykonawca prac potwierdza zapoznanie się z wynikami wizji terenowej w trakcie instruktażu stanowiskowego, podczas przekazania powierzchni roboczej.

Zgodnie z § 7 zarządzenia nr 22 Dyrektora RDLP w Krakowie służby nadzoru nadleśnictwa mają obowiązek sprawdzenia losowo co najmniej 10% powierzchni, na których pozyskiwane jest drewno, w zakresie rzetelności wykonania lustracji terenowej przez leśniczego, sposobu zaewidencjonowania występowania na szkicu

⁶⁹ Szacunki brakarskie sporządza się w celu określenia ilości i jakości drewna możliwego do pozyskania we wszystkich drzewostanach rębnych i przedrębnych planowanych do użytkowania w kolejnym roku. Wyniki szacunków brakarskich są podstawą do sporządzenia planu pozyskania i planu sprzedaży drewna na kolejny rok gospodarczy. Jedną z czterech metod ich sporządzania jest metoda „posztuczna”, tj. szacowanie posztuczne każdego drzewa do wycięcia na danej pozycji planu cięć – na podstawie pkt I Zasady ogólne załącznika nr 1 do Zarządzenia nr 33 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 17 kwietnia 2015 r. w sprawie zasad sporządzania szacunków brakarskich (Biuletyn Informacyjny Lasów Państwowych Nr 6 (270) Czerwiec 2015, str. 4) – przyp. kontrolera.

⁷⁰ Metoda „przez porównanie” – szacowanie na podstawie wyników z lat ubiegłych, z wykorzystaniem bazy danych systemu LAS, w oparciu o strukturę miąższościową drewna, klas oraz grup jakościowo-wymiarowych wykonanych cięć na pozycjach planu z lat ubiegłych (źródło jw.) – przyp. kontrolera.

oraz oznaczeniu na gruncie. Potwierdzeniem kontroli jest adnotacja inżyniera nadzoru na notatce z lustracji terenowej [...], oznaczenie na zleceniu, gdzie odnotowano wstrzymanie prac [...] lub informacja zawarta w sprawozdaniu inżyniera nadzoru z wykonanych czynności służbowych [...].

Do końca stycznia każdego roku nadleśnictwa RDLP w Krakowie zobowiązane są do szczegółowego przypomnienia zapisów zarządzenia nr 22 pracownikom Służby Leśnej [...], a do końca lutego nadleśnictwa RDLP w Krakowie zobowiązane są do przeprowadzenia szkolenia dla firm wykonujących zlecone zadania, z uwzględnieniem zachowania stanowisk występowania gatunków chronionych, stanowisk lęgowych ptaków oraz drzew biocenotycznych [...].

W przedstawiony powyżej sposób w nadleśnictwach RDLP w Krakowie podjęto działania ograniczające nieumyślne uszkodzenie gatunków chronionych. Dodatkowo wykonawcy usług leśnych podczas szkoleń instruowani są o obowiązku niezwłocznego powiadamiania leśniczego o każdym przypadku ścięcia drzewa z dziuplą lub gniazdem ptaków oraz innych zdarzeniach kryzysowych z udziałem zwierząt.

(akta kontroli str. 412-419, 1040-1061, 1068-1122)

Wymóg przeprowadzenia szkoleń, o których mowa w powyższych wyjaśnieniach, wprowadzono w § 18 zarządzenia nr 22 Dyrektora RDLP w Krakowie z 27 czerwca 2023 r.⁷¹ Weryfikacja realizacji tego obowiązku w 2024 r. we wszystkich nadleśnictwach nadzorowanych przez RDLP w Krakowie potwierdziła przeprowadzenie przedmiotowych szkoleń, tak w odniesieniu do pracowników Służby Leśnej nadleśnictw, jak i pracowników firm wykonujących zlecone zadania gospodarcze w nadleśnictwach.

(akta kontroli str. 1529-1537, 1574-1597)

Realizację wymogu z § 3 pkt 5 rozporządzenia – w odniesieniu do nadleśnictw: Krościenko, Nawojowa i Niepołomice⁷² – Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej RDLP w Krakowie przedstawił (i udokumentował) w sposób następujący:

Na terenie Nadleśnictwa Nawojowa i Krościenko w roku 2024 nie planowano i nie wykonywano rębni zupełnych i rębni gniazdowych. Dodatkowo podkreślić należy, że w planach urządzenia lasu ww. nadleśnictw nie zaplanowano ww. rębni.

W zakresie Nadleśnictwa Niepołomice w 2024 roku zaplanowane zostały rębnie zupełne, które po analizie aktualnych warunków terenowych zostały zmodyfikowane i stosowane są rębnie gniazdowe. W zakresie rębni gniazdowych Nadleśnictwo Niepołomice, planując je, wykorzystuje informacje przestrzenne zawarte w warstwie hydrologicznej cieków wodnych, z określeniem ich naturalności, udostępnionej przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie. Dane te, uzupełnione wizją lokalną w terenie, są podstawą do przestrzennego zaplanowania gniazd w odległości min. 25 m od cieków naturalnych i zbiorników. Leśniczy planuje gniazda na szkicu zrębowym, zachowując ww. odległość. W przypadku wystąpienia cieku naturalnego praktykuje się też w tym obszarze wyznaczenie kęp ekologicznych, które stanowią bufor ochronny wobec zaewidencjonowanego cieku [...], a planowane gniazda odsuwa się na odległość co najmniej 25 m [...].

[...] Nadleśnictwo Niepołomice wyznacza również bufor ochronny wobec ustawowych form ochrony przyrody [...]. Szkice zrębne z prawidłowo zaprojektowanymi cięciami gniazdowymi są elementem weryfikacji przez służby Nadleśnictwa. Wynikiem tej

⁷¹ Zarządzenie nr 22 Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych z dnia 27 czerwca 2023 r. w sprawie szczegółowych wytycznych dotyczących postępowania z drzewami biocenotycznymi, stanowiskami lęgowymi ptaków oraz stanowiskami, na których występują gatunki chronione wymienione w załączniku IV dyrektywy Rady 92/43/EWG, uwzględniających uwarunkowania przyrodnicze i gospodarcze na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych (RDLP) w Krakowie. Zarządzenie to zostało zmienione zarządzeniem nr 36 Dyrektora RDLP w Krakowie z 10 listopada 2023 r.

⁷² Dobór celowy według osądu kontrolera.

weryfikacji jest akceptacja pozycji przez kierownictwo Nadleśnictwa do realizacji. Poprawność wyznaczenia gniazd przed rozpoczęciem cięć jest również przedmiotem losowej kontroli przez inżyniera nadzoru w terenie. Podobnie, przy poszerzeniu założonych gniazd na etapie planowania cięć poszerzających (w trakcie szacunków brakarskich) w roku poprzedzającym rozpoczęcie cięć, inżynier nadzoru sprawdza poprawność ich zaplanowania, co odnotowane jest w tygodniowym sprawozdaniu inżyniera nadzoru [...].

Przyjęty przez Nadleśnictwo sposób, w którym lokalizacja cięć gniazdowych jest weryfikowana w roku poprzedzającym na etapie zatwierdzania szacunków brakarskich, a utworzony szkic zrębowy jest elementem zatwierdzenia, przez nadzór nadleśnictwa, danej pozycji do realizacji w roku wykonania zabiegu, pozwala na etapie planowania i zlecania – na weryfikację przestrzegania minimalnych odległości od naturalnych cieków wodnych. Dodatkowo, nadzór terenowy losowo weryfikuje, przed rozpoczęciem prac, prawidłowość wyznaczania planowanych gniazd, jak i ich poszerzanie w kolejnych latach. Przedstawiona kontrola na poziomie planowania, jak i wykonawstwa, zapewnia ściśle przestrzeganie zapisów niestosowania rębni zupełnych oraz rębni gniazdowych w pasie o szerokości 25 m od linii brzegu naturalnych cieków i zbiorników wodnych w Nadleśnictwie Niepołomice.

(akta kontroli str. 412-419, 1062-1067)

8b. W okresie objętym kontrolą łączna powierzchnia lasów ochronnych w nadleśnictwach zgrupowanych w RDLP w Krakowie wynosiła ok. 88,5% ogólnej powierzchni leśnej.

Lasy ochronne dla nadleśnictw Nawojowa (2020-2029) oraz Niepołomice (2022-2021)⁷³ ustanowione zostały decyzjami Ministra Środowiska:

- z 12 września 2000 r. dla lasów Nadleśnictwo Nawojowa;
- z 29 sierpnia 2002 r. i z 5 stycznia 2012 r. dla lasów Nadleśnictwa Niepołomice.

W Nadleśnictwie Nawojowa uznano za ochronne lasy o łącznej powierzchni 5 068 ha, w tym 128 ha w kategorii „lasy położone w granicach administracyjnych miast i w odległości 10 km od granic administracyjnych miast liczących powyżej 50 tys. mieszkańców” i jednocześnie „wodochronne”.

Z kolei w Nadleśnictwie Niepołomice uznano za ochronne lasy o łącznej powierzchni⁷⁴:

- 9 992 ha, w tym 3 415 ha w kategorii „lasy położone w granicach administracyjnych miast i w odległości 10 km od granic administracyjnych miast liczących powyżej 50 tys. mieszkańców” i jednocześnie „wodochronne” oraz 281 ha w kategorii „lasy mające szczególne znaczenie dla obronności i bezpieczeństwa Państwa”, „wodochronne” i „lasy położone w granicach administracyjnych miast i w odległości 10 km od granic administracyjnych miast liczących powyżej 50 tys. mieszkańców” (decyzja z 2000 r.);
- 94,79 ha, w tym 42,36 ha w kategorii „lasy położone w granicach administracyjnych miast i w odległości 10 km od granic administracyjnych miast liczących powyżej 50 tys. mieszkańców” i „wodochronne” (decyzja z 2012 r.).

(akta kontroli str. 18-19, 2008-2022)

Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej RDLP w Krakowie wyjaśnił, że w ramach przygotowań do sporządzania nowych planów urządzenia lasu, podczas obrad Komisji Założeń Planu (KZP), m.in. poddawana jest analizie zgodność powierzchni lasów ochronnych wynikająca z aktów powołujących lasy

⁷³ Dobór celowy według osądu kontrolera.

⁷⁴ W decyzjach z roku 2000 i 2002 powierzchnie lasów wg poszczególnych kategorii ochronności podawano w pełnych hektarach z oznaczeniem „około”.

ochronne z danymi z bazy opisowej nadleśnictw. Wskazał, że często mogą występować różnice w tym zakresie, np. z uwagi na znaczny upływ czasu od momentu uznania lasów za ochronne. W konsekwencji formułowane są zapisy o konieczności weryfikacji tych danych i ewentualnego wystąpienia do ministra właściwego ds. środowiska z nowym wnioskiem. Dodał, że taka sytuacja miała miejsce przy tworzeniu PUL dla Nadleśnictwa Brzesko (2024-2033) – nowa decyzja Ministra Klimatu i Środowiska w tym przedmiocie wydana została 19 kwietnia 2024 r. Poinformował również, że w rozpoczętych pracach nad nowymi planami dla nadleśnictw Dąbrowa Tarnowska, Gorlice, Limanowa i Stary Sącz w protokołach KZP sformułowane zostały zalecenia weryfikacji lasów ochronnych oraz ewentualnego wystąpienia z nowym wnioskiem o uznanie lasów za ochronne.

(akta kontroli str. 1888-1906)

8c. Lasy trzech spośród nadzorowanych przez RDLP w Krakowie nadleśnictw (Dąbrowa Tarnowska, Dębica, Krzeszowice) zaliczono do II kategorii zagrożenia pożarowego (średnie zagrożenie), a pozostałych 13 – do III kategorii zagrożenia pożarowego (małe zagrożenie)⁷⁵.

W okresie objętym kontrolą w lasach nadzorowanych nadleśnictw odnotowano łącznie 56 pożarów, które objęły lasy o łącznej powierzchni 27,6 ha, przy czym przeciętna wielkość jednego pożaru to od 0,05 ha w I półroczu 2024 r. do 0,90 ha w 2020 r. Straty z tytułu wszystkich pożarów oszacowano na 261,2 tys. zł.

W okresie objętym kontrolą odnotowano jeden pożar zakwalifikowany do kategorii „duży” (powyżej 10 ha) – 5 kwietnia 2020 r. w Nadleśnictwie Dębica – Leśnictwie Chotowa, który objął swoim zasięgiem 15,50 ha powierzchni leśnej.

(akta kontroli str. 18-19, 2008-2022)

8d. Zarządzeniem nr 28 z dnia 27 kwietnia 2018 r. Dyrektor Generalny Lasów Państwowych wprowadził „Instrukcję wyznaczania docelowej sieci drogowej nadleśnictwa”

§ 3 zarządzenia zobowiązywał nadleśnictwa do dostosowania posiadanych ekspertyz docelowej sieci drogowej nadleśnictwa do wymogów Instrukcji w terminie do dnia 31 grudnia 2019 r. (jeśli były wykonane po 1 stycznia 2012 r.), względnie wykonanie nowych ekspertyz w terminie do 31 grudnia 2020 r. – jeżeli posiadały ekspertyzy docelowej sieci drogowej nadleśnictwa wykonane przed dniem 1 stycznia 2012 r., albo nie posiadały takich opracowań⁷⁶.

Pismem z 4 kwietnia 2019 r. do nadleśniczych wszystkich nadleśnictw RDLP w Krakowie Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej RDLP w Krakowie zwrócił się o przesłanie informacji dotyczącej zaawansowania prac związanych z opracowaniem docelowej sieci drogowej.

W rezultacie podjętych działań wszystkie nadleśnictwa odebrały przedmiotowe opracowania, które zostały zatwierdzone decyzjami nadleśniczych z 2020 r., wydanymi od 25 czerwca do 31 grudnia 2020 r. (z wyłączeniem Nadleśnictwa Krościenko – decyzja z 8 lutego 2023 r.).

(akta kontroli str. 1888-1906, 1913-1922)

W okresie objętym kontrolą łączna długość dojazdów pożarowych w nadleśnictwach RDLP w Krakowie wzrosła z 987,01 km (31 grudnia 2019 r.) do

⁷⁵ Zaliczenia lasów do kategorii zagrożenia pożarowego lasów dokonano na podstawie załącznika nr 1 do Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 22 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów (Dz. U. z 2022 r., poz. 1065).

W 2022 r. do II kategorii zagrożenia pożarowego lasów zaliczono o jedno nadleśnictwo mniej (Nadleśnictwo Niepołomice w wyniku rewizji PUL).

⁷⁶ W przypadku nadleśnictw, których PUL obowiązywał do 31 grudnia 2020 r., termin ten był krótszy, tj. do 31 grudnia 2019 r. Żaden z planów urządzenia lasu nadleśnictw nadzorowanych przez RDLP w Krakowie nie obowiązywał do tej daty.

998,31 km (30 czerwca 2024 r.), przy czym długość pojazdów pożarowych w złym stanie wynosiła na koniec kolejnych lat objętych kontrolą: 18,43 km (1,9% długości wszystkich dojazdów), 19,18 km (1,9%), 41,02 km (4,1%), 18,49 km (1,9%) i 13,58 km (1,4%), a na 30 czerwca 2024 r. – 13,87 km (1,4%).

Niezbędna kwota na dostosowanie wszystkich dojazdów pożarowych do standardu dobrego i średniego została oszacowana na poziomie od 4,92 mln zł w 2020 r. do 8,04 mln zł w 2023 r., a w I półroczu 2024 r. – 7,09 mln zł.

(akta kontroli str. 18-19)

Monitorowanie przez RDLP w Krakowie realizacji zadań w zakresie właściwego utrzymania stanu dojazdów pożarowych oraz rozbudowy ich sieci odbywała się m.in. poprzez:

- organizację szkolenia dotyczącego przygotowania nadleśnictw do opracowania projektów optymalizacji sieci drogowej (z udziałem przedstawicieli Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie);
- nadzorowanie zaawansowania prac związanych z opracowaniem docelowej sieci drogowej nadleśnictw oraz udział w odbiorach tych dokumentów;
- udział w odbiorach robót drogowych, w tym dojazdów pożarowych, weryfikacji kompletności dokumentacji powykonawczej, ocenę jakości wykonanych robót, kontrolne pomiary wykonanych obiektów;
- lustrację terenową stanu istniejącego drogi leśnej będącej dojazdem pożarowym (poprzedzona analizą w SILP).

(akta kontroli str. 1888-1906)

8e. W § 8 rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów⁷⁷ zostały określone odległości pomiędzy dowolnym punktem położonym w lesie a najbliższą drogą publiczną, z wyłączeniem autostrad i dróg ekspresowych, lub drogą, o której mowa w § 7 ust. 1 (droga leśna, wykorzystywana jako dojazd pożarowy – przyp. kontrolera). Dla lasów zaliczonych do II lub III kategorii zagrożenia pożarowego nie powinna ona przekraczać 1 500 m.

Lasy trzech nadleśnictw nadzorowanych przez RDLP w Krakowie należały do II kategorii zagrożenia pożarowego, a 13 – do III kategorii.

Powierzchnia lasów w zarządzie jednostek RDLP, niespełniających warunku § 8 rozporządzenia, wynosi 5 472 ha, co stanowi 3,2% powierzchni wszystkich lasów.

Uwzględniając dostępność do tych obszarów poprzez wykorzystanie istniejących dróg leśnych, niespełniających parametrów dojazdów pożarowych, obszar ten zmniejsza się do 80 ha, tj. 0,05%. Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej RDLP w Krakowie dodał, że podejmowane w najbliższych latach działania inwestycyjne będą ukierunkowane na modernizację i przebudowę istniejących dróg leśnych, w celu dostosowania ich parametrów technicznych do wymogów dojazdów pożarowych, a także na wykonanie dojazdów pożarowych dla terenów położonych poza zasięgiem istniejących dróg leśnych.

(akta kontroli str. 18-19, 1913-1922)

8f. Zgodnie z art. 13b ust. 1 ustawy o lasach Dyrektor Generalny Lasów Państwowych może, w drodze zarządzenia, ustanawiać leśne kompleksy promocyjne w celu promocji trwale zrównoważonej gospodarki leśnej oraz zasobów przyrody w lasach.

⁷⁷ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów (Dz. U. z 2022 r. poz. 1065).

Leśne Kompleksy Promocyjne (LKP) są obszarami funkcjonalnymi, niebędącymi samodzielnymi podmiotami gospodarczymi czy jednostkami organizacyjnymi PGL LP. Obejmują duże obszary z lasami charakterystycznymi dla danego regionu. Mogą obejmować terytorialnie jedno lub więcej nadleśnictw oraz grunty innych własności.

Na obszarze Leśnych Kompleksów Promocyjnych prowadzone są wszystkie działania gospodarcze czy działania ochronne, jak i w innych kompleksach leśnych. Wyróżnia je przeznaczenie do szczególnych działań w zakresie:

- promowania prowadzonej przez LP trwale zrównoważonej gospodarki leśnej;
- promowania i integrowania celów gospodarki leśnej z ochroną przyrody w lasach wynikającego z prowadzenia gospodarki leśnej zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz wykorzystania do prowadzenia ochrony przyrody;
- wszechstronnego rozpoznania i monitorowania stanu biocenoz i trendów ich zmian na obszarze LKP.

Na terenie nadleśnictw objętych nadzorem RDLP w Krakowie zostały ustanowione dwa leśne kompleksy promocyjne:

- 1) Leśny Kompleks Promocyjny „Lasy Beskidu Sądeckiego”⁷⁸;
- 2) Leśny Kompleks Promocyjny „Puszcza Niepołomicka”⁷⁹.

LKP „Lasy Beskidu Sądeckiego” obejmował zasięgiem lasy Nadleśnictwa Piwniczna, lasy Leśnego Zakładu Doświadczalnego w Krynicy oraz – przyłączone w 2011 r. – lasy Nadleśnictwa Nawojowa. Łączna powierzchnia wynosiła 32 064 ha i obejmowała pasma górskie Beskidu Sądeckiego (Radziejowej i Jaworzyny Krynickiej) oraz Beskidu Niskiego (Jaworza i Czerszli). Krajobraz cechują strome zbocza i duże przestrzenie leśne, w których zachowały się fragmenty lasów zbliżonych do naturalnych – bogatych gatunkowo i zróżnicowanych wiekowo i strukturalnie lasów bukowo-jodłowych z domieszką świerka, jawora, wiąza i lipy. W granicach LKP „Lasy Beskidu Sądeckiego” występują bogate złoża wód mineralnych.

LKP Puszcza Niepołomicka” obejmował zasięgiem lasy Nadleśnictwa Niepołomice o powierzchni 10 978 ha. Puszcza Niepołomicka to jeden z większych nizinnych obszarów leśnych w południowej Polsce. Jego obecna nazwa pochodzi od staropolskiego słowa „niepołomny” – niezniszczalny. Las ten dawniej był obszarem podmokłym, niedostępnym, trudnym do wykarczowania i zagospodarowania rolniczego.

Leśny Kompleks Promocyjny „Puszcza Niepołomicka” jest obszarem funkcjonalnym o znaczeniu ekologicznym, edukacyjnym i społecznym. Puszcza Niepołomicka posiada wyjątkowe walory przyrodnicze, jej teren został włączony w sieć obszarów Natura 2000. Ze względu na sąsiedztwo Krakowa, Bochni i innych terenów silnie zurbanizowanych Puszcza odgrywa ważną rolę w zaspokajaniu potrzeb społecznych związanych z rekreacją i turystyką.

(akta kontroli str. 1913-1922)

8g. Zgodnie z art. 36 ust. 1 ustawy o lasach w zarząd Lasów Państwowych (nadleśnictw) przekazuje się, stanowiące własność Skarbu Państwa, grunty przeznaczone do zalesienia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Z kolei art. 74 ust. 3 ustawy o lasach stanowi, że lasy i grunty przeznaczone do zalesienia, znajdujące się w zasobach Państwowego Funduszu Ziemi, przechodzą w zarząd Lasów Państwowych.

⁷⁸ Ustanowiony Zarządzeniem nr 59 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z 14 października 2004 r.

⁷⁹ Ustanowiony Zarządzeniem nr 59 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z 29 listopada 2011 r.

W odpowiedzi na pytanie o działania podejmowane w celu przejęcia w zarząd Lasów Państwowych gruntów przeznaczonych do zalesienia Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej RDLP w Krakowie, odnosząc się wyłącznie do regulacji art. 74 ust. 3 ustawy o lasach, przedstawił podejmowane działania:

- pismo Dyrektora RDLP w Krakowie z 25 września 2021 r. do podległych nadleśnictw z poleceniem wystąpienia do wojewodów i starostów z wnioskami o przekazanie informacji o lasach i gruntach przeznaczonych do zalesienia, które znajdowały się do dnia 1 stycznia 1992 r. w zasobach Państwowego Funduszu Ziemi w zakresie zasięgu terytorialnego danego nadleśnictwa, powołując się na art. 74 ust. 3 ustawy o lasach;
- pismo Dyrektora RDLP w Krakowie z 29 czerwca 2023 r. do Wojewody Małopolskiego oraz Wojewody Podkarpackiego, w którym wystąpił o przekazanie wykazu działek, które nie zostały dotychczas przekazane w zarząd Lasów Państwowych, a podlegały pod przepisy art. 74 ust. 3 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach, celem ustalenia szczegółowych informacji dotyczących tych nieruchomości leśnych;
- pismo Dyrektora RDLP w Krakowie z 24 stycznia 2024 r. do podległych nadleśnictw z poleceniem podjęcia pilnych działań celem pozyskania danych od właściwych terenowo starostw dotyczących gruntów leśnych, nieleśnych do zalesienia oraz nieleśnych z zasobów nieruchomości Skarbu Państwa, możliwych do przejęcia i wykorzystania docelowo na potrzeby gospodarki leśnej.

Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej RDLP w Krakowie dodał, że:

Po otrzymaniu wykazów nadleśnictwa zostały zobowiązane do wymiany danych ewidencyjnych pomiędzy jednostkami LP. Następnie przeanalizowano otrzymane dane i, w zasadnych przypadkach, wystąpiono z wnioskami o przejęcie gruntów leśnych i gruntów przeznaczonych do zalesienia. Analizie podlegały również wykazy przekazane przez wojewodów. Część nadleśnictw jest obecnie na etapie weryfikacji terenowej wytypowanych gruntów, natomiast w pozostałych przystąpiono do procedury przejęcia gruntów.

Nadleśnictwa otrzymały również polecenie wystąpienia do regionalnych struktur Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa o wskazanie możliwych do przekazania w zarząd lasów Państwowych gruntów, o których mowa w art. 24 ust. 4 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa. Prawie wszystkie nadleśnictwa otrzymały z KOWR taką samą odpowiedź, w której poinformowano, że „nieruchomości pozostające w Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa w pierwszej kolejności podlegają wydzierżawieniu lub sprzedaży, a w przypadku braku zainteresowania potencjalnych kontrahentów, w związku z wyczerpaniem możliwości rozdysponowania, wynikających z ww. Przepisu, mogą stanowić przedmiot przekazania na rzecz Lasów Państwowych. Mając na uwadze powyższe, KOWR informuje, iż na chwilę obecną nie posiada nieruchomości spełniających ww. kryteria na obszarze pozostającym w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa (...)”.

Obecnie planowane jest spotkanie z przedstawicielami KOWR i nadleśniczymi, mające na celu wyjaśnienie zasad współpracy przy ewentualnym przekazywaniu/ przyjmowaniu gruntów.

(akta kontroli str. 1888-1906)

9. Nadzór

9a. W związku z powiększaniem zasobów, gruntów leśnych i gruntów pod zalesienia nadleśnictwa nadzorowane przez RDLP w Krakowie w okresie objętym kontrolą nabyły łącznie 128 nieruchomości o powierzchni 407,79 ha za kwotę

24,7 mln zł, z tego w roku 2023 – 59 nieruchomości (46,1% wszystkich nabytych nieruchomości) za kwotę 12,8 mln zł (52% nakładów ogółem).

Średni koszt zakupu nieruchomości wynosił 60 649 zł/ha, a w poszczególnych latach:

- w 2019 r. – 50 039 zł/ha;
- w 2020 r. – 58 520 zł/ha;
- w 2021 r. – 45 155 zł/ha;
- w 2022 r. – 48 523 zł/ha;
- w 2023 r. – 78 058 zł/ha;
- w I półroczu 2024 r. – 54 836 zł/ha.

(akta kontroli str. 18-19)

Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej RDLP w Krakowie wskazał, że głównymi ograniczeniami oraz utrudnieniami w przypadku zakupu gruntów były zbyt wygórowane oczekiwania finansowe za proponowane do sprzedaży lasy i grunty do zalesienia, kształt i położenie działek – utrudniające prowadzenie gospodarki leśnej, brak jednoznaczności w odniesieniu do własności, brak ksiąg wieczystych oraz współwłasności.

(akta kontroli str. 1888-1906)

9b. W latach 2019-2024 (I półrocze) RDLP w Krakowie przeprowadziła 120 kontroli we wszystkich nadzorowanych nadleśnictwach – od 5 (Gorlice, Krościenko) do 12 (Piwniczna) w poszczególnych jednostkach. Przykładowe zakresy kontroli dotyczyły:

- realizacji zadań związanych z obsługą LMN w jednostkach LP;
- standardu kancelarii leśnictw, organizacji biura, stanu technicznego i estetyki utrzymania pomieszczeń przeznaczonych na kancelaria leśniczych;
- poziomu wdrożenia nowych rozwiązań Prawa zamówień publicznych;
- organizacji wydatku drewna;
- organizacji ochrony i zwalczania szkodnictwa leśnego. Ochrony mienia oraz działalności Straży Leśnej;
- prawidłowości postępowania przy przekazywaniu w 2021 r. darowizn;
- realizacji zadań związanych z pielęgnacją upraw i młodników, w tym pielęgnacji gleby, czyszczeń wczesnych i czyszczeń późnych;
- grodu upraw przed zwierzyną;
- prawidłowości wykonania, ewidencjonowania i rozliczania zabiegów zagospodarowania lasu.

Przeprowadzono również kontrole sprawdzające po wcześniej przeprowadzonych kontrolach.

(akta kontroli str. 1156-1165)

W wyniku przeprowadzenia trzech kontroli w 2023 r. w nadleśnictwach Brzesko, Krzeszowice i Nowy Targ⁸⁰ w zakresie prawidłowości wykonania, ewidencjonowania i rozliczania zabiegów zagospodarowania lasu dwie jednostki oceniono „pozytywnie z nieprawidłowościami”, a jedną „negatywnie”. Stwierdzono m.in. nieprawidłowości dotyczące wykonania zabiegów zagospodarowania lasu – naruszające „Zasady hodowli lasu”:

- brak przerzedzania lub zbyt słabe przerzedzanie nadmiernie zagęszczonych partii młodnika;
- zbyt słabe regulowanie dynamiki wzrostu między gatunkami i wewnątrz gatunków;
- zbyt słabą intensywność zabiegów;

⁸⁰ Dobór celowy według osądu kontrolera.

- wykonywanie poprawek materiałem sadzeniowym niezapewniającym osiągnięcia pożądanego efektu hodowlanego;
- niewłaściwe dostosowanie odnawianego gatunku do warunków siedliskowych;
- niecelowość przeprowadzenia zabiegów.

Ujawniono również przypadki błędnej kwalifikacji zabiegów, ich nieprawidłowego ewidencjonowania i rozliczania, nieprawidłowego odnoszenia kosztów do rzeczywistej powierzchni wykonanego zabiegu.

Po przeprowadzeniu kontroli do nadleśniczych skierowano wystąpienia pokontrolne wraz z wnioskami sformułowanymi w związku ze stwierdzonymi uchybieniami i nieprawidłowościami.

W odpowiedziach na wystąpienia pokontrolne nadleśniczowie poinformowali o podjętych działaniach w zakresie realizacji wniosków pokontrolnych.

(akta kontroli str. 1166-1277)

9c. W okresie objętym kontrolą do RDLP w Krakowie wpłynęły 74 skargi dotyczące gospodarki leśnej, rozpatrywane we własnym zakresie (symbol 050) oraz 56 skarg przekazanych do rozpatrzenia zgodnie z właściwością (symbol 051).

Badaniem objęto pięć skarg (symbol 050)⁸¹:

- 1) Skarga na wycinkę drzewa dziuplastego z łęgiem ptasim w Puszczy Niepołomickiej z 2020 r. (Nadleśnictwo Niepołomice).

Skargę złożył przedstawiciel Partii Zieloni, załączając do skargi film obrazujący fakt ścinki brzozy z łęgiem ptasim w dziupli.

Dyrektor RDLP w Krakowie, po uzyskaniu wyjaśnień z Nadleśnictwa Niepołomice, skierował do skarżącego pismo, w którym m.in.:

- stwierdził, że wycięcie drzewa dziuplastego było bardzo przykrym zdarzeniem, wynikającym z przeoczenia, zarówno nadzoru, jak i wykonawców prac;
- podkreślił, że na powierzchni, której dotyczyło to zdarzenie, podczas lustracji terenowej przeprowadzonej przed przystąpieniem do planowanych zabiegów, zlokalizowano drzewa dziuplaste, które zostały oznaczone i pozostawione w celu ochrony potencjalnych łęgów, niestety dziupla na jednym drzewie, z racji swojego usytuowania, nie została zauważona;
- wskazał, że okres prowadzenia cięć warunkowany jest wieloma czynnikami, do których dodatkowo dołączył się stan pandemii, w wyniku którego planowe cięcia zostały przesunięte z miesięcy wczesnowiosennych na okres późniejszy.

Dyrektor RDLP w Krakowie szeroko przedstawił uwarunkowania związane z terminami prac przy wycinie drzew. Podkreślił, że usprawiedliwieniem ścięcia drzewa dziuplastego jest nieumyślność tego czynu, a także poinformował o regularnym podejmowaniu działań mających na celu minimalizację niekorzystnego wpływu prowadzonej gospodarki leśnej na środowisko.

(akta kontroli str. 1278-1285)

- 2) Skarga na wycinkę drzew w Parku Krajobrazowym w Jazowsku z 2022 r. (Nadleśnictwo Stary Sącz), przekazana przez Dyрекję Generalną Lasów Państwowych.

Skarżący wyraził zaniepokojenie wycinką drzew „w naszym parku”, wykorzystywanym do celów rekreacyjnych, z wykorzystaniem dróg, które są

⁸¹ Dobór celowy według osądu kontrolera.

niszczone, oraz wycinką drzew, które „nadają się na pomniki przyrody, bądź też mogą nimi być”. Wskazał również na żyjące w lesie ptaki (sokół, myszołów, dzięcioł zielony, dzięcioł czarny i inne) płoszone przez kolejną wycinkę.

W udzielonej odpowiedzi Nadleśniczy Nadleśnictwa Stary Sącz stwierdził m.in., że „teren, który został wskazany w wysłanym [...] e-mailu [...] położony w miejscowości Jazowsko, może dotyczyć pododdziału 26-ix Leśnictwa Przyszowa o pow. 3,41 ha, w którym w lutym 2022 r. zostały wykonane prace z zakresu pozyskania i zrywki drewna”. Odpowiadający poinformował, że wymieniony pododdział nie jest objęty wskazaną w skardze formą ochrony przyrody, tj. nie znajduje się w parku krajobrazowym. Jest to las gospodarczy, którego wskazania gospodarcze (TPP⁸² na powierzchni 3,41 ha) zostały zamieszczone w obowiązującym planie urządzenia lasu. Zaznaczył, że kontrola terenowa nie potwierdziła wycięcia drzew o wymiarach kwalifikujących je do drzew pomnikowych. Nie potwierdzono również stanowisk lęgowych, jak również ptaków objętych ochroną

(akta kontroli str. 1286-1293)

3) Skarga na wycinkę drzew w Leśnictwie Kornatka z 2023 r. (Nadleśnictwo Myślenice).

Skarżąca zwróciła się z zapytaniem, czy działania podejmowane w związku z trwającą wycinką w miejscowości Kornatka są zgodne z prawem – jej zastrzeżenia dotyczyły korytowania i utwardzania kamieniem ścieżek leśnych, braku informacji o okresie prowadzenia wycinki oraz braku cechowania niektórych z wyciętych drzew. Dodała, że kamień, który został usypany, uniemożliwia bezpieczne poruszanie się po lesie.

Dyrektor RDLP w Krakowie, po uzyskaniu wyjaśnień z Nadleśnictwa Myślenice, skierował do skarżącej pismo, w którym m.in. stwierdził, że wszystkie prace prowadzone zarówno na składzie drewna, jak i na modernizowanym szlaku zrywkowym, prowadzone są w ramach planowych prac. Zastany przez skarżącą nieuporządkowany stan lasu, jak i pozyskanego surowca drzewnego, spowodowany został zdarzeniem losowym, tj. awarią sprzętu. Nieodebrany surowiec drzewny w składzie drewna przy szlaku zrywkowym wymaga manipulacji, sortowania i ułożenia w stosy, co zostanie wykonane niezwłocznie po wznowieniu prac na tej powierzchni. Poinformował również o pracach modernizacyjnych szlaku zrywkowego (korytowanie na wąskich fragmentach w celu jego wyprofilowania i przystosowania do szerokości maszyn leśnych, a także wzmocnienie podłoża naturalnym kruszywem w miejscach o większym spadku).

Dyrektor RDLP w Krakowie potwierdził słuszność zastrzeżeń odnośnie do sposobu oznakowania powierzchni prac leśnych, tj. brak wpisanego okresu obowiązywania zakazu na tablicy „zakaz wstępu”, dodając, że nieprawidłowość została już usunięta.

(akta kontroli str. 1294-1303)

4) Skarga na cięcia w obszarach źródłiskowych z 2024 r. (Nadleśnictwo Gorlice), przekazana przez Dyрекcję Generalną Lasów Państwowych.

Skarżący zgłosił problem w Nadleśnictwie Gorlice (leśnictwa Dragaszów, Bodaki, Ropica Górna) – „lasy zostały rozjechane i wycinane są wszystkie stare drzewa”, „duży problem jest z cięciami i dewastacją źródeł potoków Dragaszów, Wołosiec, Bartnianka i ich dopływów”.

W odpowiedzi Dyrektor RDLP w Krakowie poinformował, że wyznaczył zespół do zbadania skargi, który przeprowadził oględziny terenowe w miejscach,

⁸² Trzebież późna pozytywna.

w których prowadzone były prace z pozyskania i zrywki drewna w latach 2023-2024. Na powierzchniach, gdzie były prowadzone prace pozyskania i zrywki drewna nie stwierdzono istotnych szkód. Nie stwierdzono również naruszeń wytycznych rozporządzenia w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej. Dodał, że sposób prowadzenia gospodarki leśnej na przedmiotowych powierzchniach zapewnia stałą ochronę gleby, maksymalnie wykorzystuje naturalne odnowienie oraz kształtuje złożoną budowę drzewostanów. W uzupełnieniu Dyrektor szeroko przedstawił formy ochrony przyrody ustanowione na terenach Nadleśnictwa Gorlice oraz projekty realizowane w tym zakresie. Dodał, że obowiązujący plan urządzenia lasu Nadleśnictwa Gorlice został opracowany w taki sposób, aby optymalizować pełnione przez lasy funkcje, a wielkość planowanych zadań została tak ustalona, żeby zapewnić wzrost zasobu lasów.

(akta kontroli str. 1304-1317)

- 5) Skarga na nieprawidłowości przy prowadzeniu prac z zakresu gospodarki leśnej na terenie Puszczy Niepołomickiej z 2024 r. (Nadleśnictwo Niepołomice), przekazana z Ministerstwa Klimatu i Środowiska, za pośrednictwem Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych.

Skarżący podniósł, m.in. że „od kilku lat Nadleśnictwo Niepołomice [...] systematycznie i przez okrągły rok wycina drzewa, mimo że Ustawa z 16.04.2004 o ochronie przyrody, a zwłaszcza art. 52 zabrania wycinki drzew w okresie od końca lutego do 15 października”, „wycięto wiele tysięcy drzew, nie zwracając uwagi na gniazdowanie wielu chronionych gatunków ptaków” oraz „sam znajdowałem zwalone gniazda z jajami lub pisklętami”.

W odpowiedzi na skargę Dyrektor RDLP w Krakowie zauważył, że art. 52 ustawy o ochronie przyrody, dotyczy możliwości wprowadzania listy zakazów w stosunku do dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową. Akt ten określa również derogację (art. 52 ust. 2 pkt 10), tj. możliwość odstąpienia od zakazów związanych z ochroną gatunkową zwierząt, dotyczące wykonywania czynności związanych z prowadzeniem racjonalnej gospodarki leśnej, lub jeżeli technologia prac uniemożliwia przestrzegania zakazów, przy czym wymienione odstępstwa nie dotyczą gatunków wymienionych w załączniku IV Dyrektywy Rady 92/43/EWG z 21 maja 1992 r.

Dyrektor poinformował, że na terenie Puszczy Niepołomickiej ustanowiono strefy ochrony całorocznej dla sówecki i bociana czarnego, w których nie wykonuje się żadnych prac z zakresu gospodarki leśnej. W zakresie pozostałych gatunków ptaków realizowane są zapisy art. 52b ustawy o ochronie przyrody – Nadleśnictwo stosuje zapisy rozporządzenia w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej, wdrożone zarządzeniem nr 22 Dyrektora RDLP z 27 czerwca 2023 r. Zarządzenie to wprost obliguje służby podległych nadleśnictw oraz pracowników usług leśnych do przestrzegania zasady wszelkiej ostrożności przy podejmowaniu prac leśnych i określa terminy, sposób lustracji, identyfikacji i oznaczenia miejsc gatunków objętych ochroną gatunkową. Dyrektor podkreślił również, że na terenie Nadleśnictwa Niepołomice obowiązuje wiele form ochrony przyrody, w tym obszar Natura 2000 Puszcza Niepołomska wraz planem zadań ochronnych. Jednym z podmiotów odpowiedzialnych za wykonywanie działań ochronnych jest Nadleśnictwo Niepołomice, a działania te zostały zaimplementowane do planu urządzenia lasu. Nadleśnictwo Niepołomice nie ogranicza prowadzenia prac z zakresu gospodarki leśnej w tzw. „okresie lęgowym ptaków”, dba jednak, aby nie wykonywano żadnych prac w kępach ekologicznych, wyznaczonych na cele ochrony gatunkowej ptaków,

i aby pozostawić wszystkie zidentyfikowane zasiedlone drzewa dziuplaste poza obszarem prowadzenia prac.

(akta kontroli str. 1318-1328)

9d. W okresie 2019-2024 (do 18 kwietnia) w RDLP nie były prowadzone żadne kontrole z zakresu zadań objętych niniejszą kontrolą NIK.

(akta kontroli str. 1879-1882)

10. Pozyskiwanie środków na realizację zadań

10a. W okresie objętym kontrolą nadleśnictwa RDLP w Krakowie pozyskały m.in. następujące środki zewnętrzne na realizację zadań⁸³:

- 1) w 2020 r. łącznie 6 465,2 tys. zł, z tego:
 - Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich – 2 987,0 tys. zł (Unia Europejska);
 - Nadzór nad lasami niestanowiącymi własności Skarbu Państwa – 2 174,5 tys. zł (gminy i powiaty);
 - Płatności do gruntów rolnych w ramach systemu wsparcia bezpośredniego – 482,5 tys. zł (Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa);
 - Kompleksowa ochrona żubra w Polsce – 374,4 tys. zł (Unia Europejska);
- 2) w 2021 r. łącznie 7 848,6 tys. zł, z tego:
 - Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich – 4 417,6 tys. zł (Unia Europejska);
 - Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach nizinnych – 166,9 tys. zł (Unia Europejska);
 - Nadzór nad lasami niestanowiącymi własności Skarbu Państwa – 2 187,8 tys. zł (gminy i powiaty);
 - Płatności do gruntów rolnych w ramach systemu wsparcia bezpośredniego – 381,2 tys. zł (Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa);
 - Kompleksowa ochrona żubra w Polsce – 228,3 tys. zł (Unia Europejska);
- 3) w 2022 r. łącznie 18 281,8 tys. zł, z tego:
 - Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich – 12 128,2 tys. zł (Unia Europejska);
 - Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach nizinnych – 1 221,8 tys. zł (Unia Europejska);
 - Nadzór nad lasami niestanowiącymi własności Skarbu Państwa – 2 249,8 tys. zł (gminy i powiaty);
 - Płatności do gruntów rolnych w ramach systemu wsparcia bezpośredniego – 433,5 tys. zł (Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa);
 - Kompleksowa ochrona żubra w Polsce – 532,0 tys. zł (Unia Europejska);
- 4) w 2023 r. łącznie 32 990,7 tys. zł, z tego:

⁸³ Dane z BIP RDLO w Krakowie (<https://www.gov.pl/web/regionalna-dyrekcja-lasow-panstwowych-w-krakowie/finanse-i-majatek> – dostęp 29 września 2024 r.).

- Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich – 21 953,6 tys. zł (Unia Europejska);
- Nadzór nad lasami niestanowiącymi własności Skarbu Państwa – 2 018,6 tys. zł (gminy i powiaty);
- Płatności do gruntów rolnych w ramach systemu wsparcia bezpośredniego – 430,7 tys. zł (Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa);
- Kompleksowa ochrona żubra w Polsce – 816,2 tys. zł (Unia Europejska).

10b. W okresie objętym kontrolą RDLP w Krakowie otrzymywała dotacje celowe na sporządzanie planów zalesienia lub inwestycji, o których mowa w art. 35 ust. 5 ustawy o lasach, dla zalesień wykonywanych lub inwestycji realizowanych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (w latach 2019-2022) oraz w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (w latach 2023-2024)⁸⁴. Środki zaplanowane na ten cel wyniosły łącznie 145, tys. zł, a ich wykorzystanie (do 2023 r.) wyniosło 54,3 tys. zł.

(akta kontroli str. 1036-1037)

11. Wypełnianie obowiązków informacyjnych

Na stronie BIP nadzorowanych nadleśnictw oraz RDLP w Krakowie zostały opublikowane wykazy danych o dokumentach zawierających informacje o środowisku i jego ochronie, o którym mowa w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 22 września 2010 r.⁸⁵, a także w zarządzeniu nr 45 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z 25 czerwca 2021 r.⁸⁶ – w postaci kart informacyjnych planów urządzenia lasów wszystkich nadleśnictw RDLP w Krakowie oraz kart informacyjnych prognoz oddziaływania na środowisko projektów PUL nadleśnictw RDLP w Krakowie.

(akta kontroli str. 1352-1354)

12. Utrudnienia i ograniczenia

Zastępca Dyrektora ds. Gospodarki Leśnej przedstawił następujące ograniczenia i utrudnienia w zakresie działalności dotyczącej zarządzania, ochrony i zagospodarowania lasu oraz utrzymania i powiększania zasobów i upraw:

Zasoby leśne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych są uszczuplane poprzez realizację inwestycji, przy których mają zastosowania tzw. specustawy: drogowa ZRID, gazowa. Lotniskowa, kolejowa, przesyłowa, przeciwpowodziowa.

Utrzymanie zasobów i upraw leśnych jest również utrudnione poprzez toczące się postępowania sądowe i administracyjne, skutkujące utratą nieruchomości na rzecz spadkobierców poprzednich właścicieli – dotyczy to gruntów przejętych na rzecz Skarbu Państwa po roku 1945.

Natomiast w zakresie powiększania zasobów i upraw leśnych [według] RDLP w Krakowie głównymi ograniczeniami oraz utrudnieniami w przypadku zakupu gruntów są: zbyt wygórowane oczekiwania finansowe za proponowane do sprzedaży lasy i grunty do zalesienia, kształt i położenie działek, utrudniające prowadzenie

⁸⁴ Na podstawie umów dotacji celowej pomiędzy Ministrem Środowiska (Klimatu i Środowiska) a Państwowym Gospodarstwem Leśnym Lasy Państwowe: z 4 marca 2019 r., 8 czerwca 2020 r., 4 marca 2021 r., 29 marca 2022 r. i 4 marca 2024 r.

⁸⁵ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 września 2010 r. w sprawie wzoru oraz zawartości i układu publicznie dostępnego wykazu danych o dokumentach zawierających informacje o środowisku i jego ochronie (Dz. U. Nr 186, poz. 1249).

⁸⁶ Zarządzenie nr 45 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 25 czerwca 2021 r. w sprawie zasad udostępniania informacji przez jednostki organizacyjne Lasów Państwowych.

gospodarki leśnej, brak jednoznacznej własności, brak ksiąg wieczystych, współwłasności.

W przypadku przejmowania gruntów Skarbu Państwa ograniczeniami i utrudnieniami w ich przejmowaniu na rzecz Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe są: problemy w ustaleniu własności Skarbu Państwa oraz ich przynależność do Państwowego Funduszu Ziemi, brak jest dokumentacji potwierdzających ich nabycie na rzecz Skarbu Państwa. Niezgodność danych ewidencyjnych ze stanem faktycznym na gruncie (faktycznie znajdowały się obiekty budowlane i inżynierskie, infrastruktura drogowa, przesyłowa, np. w jednym przypadku na działce znajdowała się XIX-wieczna fortyfikacja Twierdzy Kraków, porośnięta roślinnością krzewiastą, zabytkowa stajnia zaprzęgowa lub działki o użytku Ls stanowiły części chodników oraz dróg). Wśród utrudnień i ograniczeń w powiększaniu zasobów i upraw leśnych należy wymienić przypadki lasów na gruntach Skarbu Państwa we władaniu innych ministerstw, które to grunty, w przypadku braku przydatności dla danego organu państwowego, nie są przekazywane Lasom Państwowym, lecz wystawiane do sprzedaży (np. w zasobach wojska).

Jednym z problematycznych aspektów urządzania lasu jest kwestia skomplikowanej i czasochłonnej procedury sporządzania Planów Urządzania Lasu (PUL), skutkująca zatwierdzaniem opracowanych PUL w trakcie ich obowiązywania. Spowodowane jest to przede wszystkim bardzo rozległym charakterem koniecznych do wykonania zadań. Wykonanie prac przygotowawczych, lustracja kilkunastu tysięcy hektarów kompleksów leśnych, prace kameralne i analityczne, określenie działań na terenach chronionych, zaprojektowanie wskazań gospodarczych, duża ilość koniecznych do wykonania uzgodnień, opinii, kontroli, konsultacji (społecznych i międzyinstytucjonalnych) oraz narad, a także obowiązkowe (ustawowe) dokonanie analizy gospodarki za ubiegłe dziesięciolecie – bezpośrednio wpływa na czas sporządzenia projektu PUL, który może zająć nawet 3 lata. Z kolei wcześniejsze rozpoczęcie prac urzędniowych nie rozwiąże problemu, gdyż ze względu na potrzebę dokładnego opisu trendów leśnych (tj. żywych i zmiennych składników przyrody), jednocześnie realizacja obowiązującego planu, reagowanie na zjawiska klęskowe itp., może spowodować, że ostateczna charakterystyka lasów i niezbędnych do wykonania zadań stanie się nieaktualna.

Z uwagi na powyższe obecnie (w praktyce) nie ma możliwości przeprowadzenia procesu przygotowania projektu PUL wraz z jego zatwierdzeniem przez ministra przed wyekspirowaniem dotychczasowego PUL. Zasadnym wydawałoby się „przywrócenie” zapisu art. 79 ust. 3 ustawy o lasach lub dookreślenie czasowej możliwości prowadzenia gospodarki leśnej wg zapisów projektu nowego PUL.

W związku ze zmianami klimatu, powodującymi pojawianie się suszy, w tym obniżania się poziomu wód gruntowych, osłabione drzewostany stają się podatne na szkody od czynników biotycznych oraz abiotycznych. Na terenie RDLP w Krakowie pojawiają się problemy ze szkodnikami pierwotnymi, takimi jak snuje, szkodnikami korzeni: głównie chrabąszczami (majowym oraz kasztanowcem) oraz szkodnikami wtórnymi, jak np. kornik ostrozębny na sośnie, kornik drukarz na świerku czy drzewotocz japoński, atakujący wszystkie gatunki drzew, [który] w okresach rójki wymusza czasowe wstrzymanie pozyskania drewna w nadleśnictwach, aby nie doszło do jego deprecjacji. Narastającym problemem jest również jemiola, porażająca drzewostany sosnowe oraz jodłowe. Jedyną metodą ograniczania jej występowania jest usuwanie drzew porażonych, Problemem są również szkody abiotyczne, takie jak wiatr, śnieg czy podtopienia, dodatkowo powodujące osłabienie drzewostanów i zwiększone narażenie na szkody ze strony czynników biotycznych.

*Zadania z zakresu zagospodarowania lasu (odnowienia i pielęgnacje) są realizowane systematycznie – brak w tym zakresie ograniczeń i utrudnień o charakterze trwałym.
(akta kontroli str. 1888-1906)*

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

IV. Uwagi i wnioski

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag i wniosków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury w Krakowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Kraków, 14 października 2024 r.

p.o. Dyrektor Delegatury
Najwyższej Izby Kontroli
w Krakowie

z up.

Mariusz Gorczyca
p.o. Wicedyrektor
/podpisano elektronicznie/

Kontroler

Piotr Smyrak
główny specjalista
kontroli państwowej
/podpisano elektronicznie/